

MAGYAR POLITIKATUDOMÁNYI TÁRSASÁG
HUNGARIAN POLITICAL SCIENCE ASSOCIATION

A demokrácia tesztje? Választás – részvétel – képviselet

A Magyar Politikatudományi Társaság XXIV. Vándorgyűlése

Absztraktfüzet

Szervező:

Magyar Tudományos Akadémia
Társadalomtudományi Kutatóközpont
Politikatudományi Intézet

Budapest, 2018. június 8–9.

Helyszín:

Magyar Tudományos Akadémia – Humán Tudományok Kutatóháza

 mtatkpti

Szervezőbizottság:

Szabó Andrea, a szervezőbizottság elnöke, a konferencia szakmai igazgatója

Böcskei Balázs

Dobos Gábor

Gyulai Attila

Medve-Bálint Gergő

Szabó Gabriella

PRINT – ISBN 978-963-418-019-7

PDF – ISBN 978-963-418-020-3

Szerkesztette: Gyulai Attila, Böcskei Balázs, Szabó Andrea

Felelős kiadó: Boda Zsolt, igazgató MTA TK PTI

Kézirat lezárva: 2018. május 25.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	3
A demokrácia tesztje? Választás – Részvétel – Képviselés.....	5
Program	7
Plenáris előadás	8
Panelek, időpontok, helyszínek.....	9
Szekciók és panelek	10
1. szekció: A választók és résztvevők – politikai viselkedés	10
2. szekció: Közpolitikai napirendek, közpolitikai és intézményi változások	12
3. szekció: Politikaelmélet és választás: legitimitáció, pluralizmus, illiberalizmus	14
4. szekció: Részvétel, legitimitás és szuverenitás az Európai Unióban	15
5. szekció: Politikai vezetés és demokrácia a „post-truth” érában	16
6. szekció: Politikai kommunikáció és média	17
7. szekció: Elections and Democracy	18
Absztraktok.....	19
1. szekció: A választók és résztvevők – politikai viselkedés	19
2. Szekció: Közpolitikai napirendek, közpolitikai és intézményi változások	30
3. szekció: Politikaelmélet és választás: legitimitáció, pluralizmus, illiberalizmus	40
4. szekció: Részvétel, legitimitás és szuverenitás Európai Unióban	48
5. szekció: Politikai vezetés és demokrácia a „post-truth” érában	54
6. szekció: Politikai kommunikáció és média	60
7. szekció: Elections and Democracy	63
Jegyzetek	67
Jegyzetek	68
Jegyzetek	69

A demokrácia tesztje? Választás – Részvétel – Képviselő

A Magyar Politikatudományi Társaság XXIV. Vándorgyűlésének központi témáját a 2018-as országgyűlési választásokhoz kapcsolódó fejlemények politikatudományi tanulságai adják. A parlamenti választások intézményi, szabályozási peremfeltételei mellett a konferencia kitérve a figyelmet szán a politikai részvétel és a képviselő problémájának, illetve a részvétel hiányából eredő válságjelenségeknek. A tanácskozás szekciói a választás, a részvétel és a képviselő különböző aspektusait körüljárva a demokrácia állapotáról kívánnak normatív vagy leíró megállapításokat, illetve teoretikus vagy empirikus reflexiókat megvitatni.

A nemzetközi politikatudományban a politikai részvétel és ezen belül a választási részvétel átfogó vizsgálata az utóbbi évtizedekben meghatározó témának számított. Éppen 70 éve, 1948-ban jelent meg Paul Lazarsfeld és kollégáinak munkája, a „The People’s Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign” című könyve, amit máig a választói magatartáselméletek egyik alapkijáratának tekintünk. Magyarországon a rendszerváltás korai időszakában indultak az első, témával kapcsolatos nyilvánosságra kerülő kutatások, így a hazai politikatudomány ezen a területen gyorsan bekapcsolódott a nemzetközi vérkeringésbe. Nyilvánvaló, hogy a politikai részvétel, legyen az a hagyományos, bevett választási részvétel, vagy alternatív, esetleg direkt részvételi forma nemcsak a politikai viselkedés szempontjából fontos, hanem politikaelméleti, politikatörténeti és közpolitikai aspektusból is. A részvétel felfogható úgy, mint a demokrácia, a demokratikus működés, a legitimitáció és felhatalmazás egyfajta tesztje. Annak hiánya pedig rámutathat mindezen működési mechanizmusok sérülékenységére és problémáira.

A politikatudomány folyamatos tesztekkel méri a demokrácia egyes területeinek teljesítményét. Kérdés azonban, hogy 2018 mit tesz hozzá tudományos tudásunkhoz a magyar politikai közönség egészét vagy bizonyos részeit illetően. Melyek a legfontosabb különbségek a politikai részvétel korábbi mintázataihoz képest? Hogyan kell értelmezni a képviselőt a XXI. század digitális és hibrid média világában? Mely elméletek és módszerek visznek közelebb bennünket az intézmények és a politikai viselkedés új összefüggéseinek feltáráshoz? Milyen következményei vannak az eu-

rópai politikai rendszerek működésére a politikai érdeklődés csökkenésének, a politikától való elfordulásnak és egyes csoportok részvételi hiátusának? Longitudinális adatok, illetve történeti tapasztalatok és megfigyelések miként segíthetnek a politikai folyamatok megértésében? Vannak-e nemzetközi trendek, melyekbe beilleszthető a 2018-as választás valamely aspektusa? És talán a legfontosabb kérdés: a politikatudomány lakmuszpapírijai mit árulnak el a demokrácia működéséről a 2018-as választások tükrében?

A Magyar Politikatudományi Társaság XXIV. Vándorgyűlésén reflektálni kívánunk a hazai és a nemzetközi politika egyes friss fejleményeire is, miközben úgy véljük, a téma gazdagsága lehetőséget biztosít a hazai politológiai kutatások széles körének bemutatására.

Program

2018. június 8. péntek

10:30–11:20	Megnyitó és köszöntők. A 2017. évi Kolnai-díj átadása és a díjazott ünnepi előadása
11:30–12:30	Ebéd
12:30–14:00	Szekcióülések 1.
14:00–14:10	Kávészünet
14:10–15:40	Szekcióülések 2.
15:40–15:50	Kávészünet
15:50–17:10	Szekcióülések 3.
17:15–17:55	Mire jó a közvélemény-kutatás? A 2018. évi országgyűlési választás tanulságai (Hann Endre, Medián; Mráz Ágoston Sámuel, Nézőpont; Závecz Tibor, ZRI)
18:00–19:00	Plenáris előadás – Fernando Casal Bértoa: European Party Systems in Crisis: Can We Fix It?
19:00 –	Vacsora, kultúrest (La Vida Rendezvényház, Budapest, Gőzmalom utca, 1095) Zenél a D'Hondt You Dare

2018. június 9. szombat

9:00–10:30	Szekcióülések 4.
10:30–10:40	Kávészünet
10:40–12:20	Szekcióülések 5.

Plenáris előadás

Fernando Casal Bértoa (University of Nottingham): **European Party Systems in Crisis: Can We Fix It?**

A spectre is haunting Europe – the spectre of government instability, electoral volatility and party system change! In the last five years we have seen the collapse of the Greek and French party systems, as well as the decline of traditional political parties in Spain, Germany or Austria, among others. Radical right-wing parties have managed to get access to office in both East (e.g. Bulgaria, Poland) and West (Belgium, Finland, Norway). And populist parties lead governments in Hungary, the Czech Republic and Greece. Government formation takes longer than before (e.g. Spain, the Netherlands and Italy) and early elections (e.g. Spain, UK, Iceland) are not something exceptional anymore. Important changes in the structure of competition have been observed in countries like Denmark, Sweden or Luxembourg. In other words, Lipset and Rokkan’s famous “freezing hypothesis” seems a relic of the past. Using an original dataset covering all European democracies since the formation of the French Second Republic in 1848, Dr. Casal Bértoa will assess to what extent party systems have really changed over-time, what explains party system (de-)institutionalization and the rise of support for anti-political-establishment parties, as well as examine how economic political crisis have altered the way political parties interact. Finally, he will also challenge the traditional wisdom, which sees party system stability as a necessary, but not sufficient, condition for the survival and/or quality of democracy.

Panelek, időpontok, helyszínek

	K FSZ 1	K FSZ 2	JTI tárgyaló	PTI körtárgyaló
	(K épület, földszint K.0.11.)	(K épület, földszint K.0.12.)	(T épület, földszint T.0.25.)	(T épület, 2. emelet T.2.37)
1. időszáv: péntek 12:30–14:00	Állampolgári attitűdök	Eszmék, gondolkodók	Európai és magyar közpolitika	„Tények utáni-ság”: a politika rend-kívüli vagy normál állapota?
2. időszáv: péntek 14:10–15:40	Választási eredmények	A politika természete	Önkormányzatok, közpolitika, köz-igazgatás I.	Politikai vezetők, állam, demokrácia
3. időszáv: péntek 15:50–17:10	Választói viselkedés elmélete	A magyar demokrácia hagyománya és jelene	Önkormányzatok, közpolitika, köz-igazgatás II.	Politikai kommunikáció és média
4. időszáv: szombat 9:00–10:30	Kisebbség és részvétel	Intézményi és demokrácia-problémák az Európai Unióban	Politika és közpolitika I.	Elections and Democracy
5. időszáv: szombat 10:40–12:20	Társadalmi mozgalmak, politikai részvétel	Regionalitás és szuverenitás az Európai Unióban	Politika és közpolitika II.	–

Szekciók és panelek

1. szekció: A választók és résztvevők – politikai viselkedés

Szekcióvezető: Szabó Andrea (MTA TK PTI; ELTE ÁJK)

1. panel: Állampolgári attitűdök (péntek, 12:30–14:00 K FSZ 1)

- Gajduschek György (MTA TK JTI; BCE): **Az állampolgárok viszonya a joghoz és jogállamhoz – összehasonlító empirikus elemzés**
- Galgóczi Eszter (BCE Politikatudományi Doktori Iskola): **Befolyásolja-e a gyűlöletbeszéd a magyar választópolgárokat?**
- Harkányi Ádám Máté (BCE TK Politikatudományi Doktori Iskola; KRE ÁJK): **Szavazatmegosztás és motivációk**
- Papházi Viktor (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola): **Magyar fiatalok és a „kádári” attitűdök**

2. panel: Választási eredmények (péntek, 14:10–15:40 K FSZ 1)

- Wiener György: **Pártpreferenciák és azok területi különbségei az áprilisi parlamenti választáson**
- Tóka Gábor (CEU): **A centrális erőtér bomlása**
- Enyedi Zsolt (CEU): **A magyar választók társadalmi beágyazottsága és ideológiai tagoltsága**

3. panel: Választói viselkedés elmélete (péntek, 15:50–17:10 K FSZ 1)

- Kmetty Zoltán (ELTE TáTK Szociológia Intézet): **Korrupciós percepció és részvételi szándék**
- Koltai Júlia (ELTE TáTK; MTA TK SZI), Stefkovics Ádám (ELTE TáTK): **A big data lehetséges szerepe a választási előrejelzésekben: pártpreferencia-becslések magyarországi pártok és politikusok Facebook oldalainak adatai alapján. Egy módszertani kísérlet**

- Patkós Veronika (MTA TK PTI): **Az okos szavazó három vonása – mitől elfogultabbak az okos szavazók?**
- Stumpf Péter Bence (SZTE ÁJTK Politológia tanszék): **Tudatos választók, taktikus szavazók**

4. panel: Kisebbség és részvétel (szombat, 9:00–10:30 K FSZ 1)

- Dobos Balázs (MTA TK Kisebbségkutató Intézet): **A választási rendszerek hatásai a közép- és délkelet-európai személyi elvű kisebbségi autonómiákban**
- Székely István Gergő (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár), Kiss Tamás (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár): **Nemzetpolitika és politikai pluralizmus a külhoni magyar közösségek körében**

5. panel: Társadalmi mozgalmak, politikai részvétel (szombat, 10:40–12:20 K FSZ 1)

- Szabó Máté (ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet): **1968 – ötven év után**
- Szabó Andrea (MTA TK PTI; ELTE ÁJK), Susánszky Pál (MTA TK PTI; MTA-ELTE Peripato Kutatócsoport): **Részvételi mintázatok a választási kampányban**
- Farkas Eszter (MTA TK PTI): **Civilség és politika határán – a civil mozgalmak hatása a politikai részvételre**
- Papp Zsófia (MTA TK PTI): **Policy responsiveness under mixed-member electoral rules. The substantive representation of rural interests in the Hungarian Parliament**

2. szekció: Közpolitikai napirendek, közpolitikai és intézményi változások

Szekcióvezető: Sebők Miklós (MTA TK PTI)

6. panel: Európai és magyar közpolitika (péntek, 12:30–14:00 JTI tárgyaló)

- **Bíró-Nagy András (MTA TK PTI): A magyar közpolitika európaizációja: egy empirikus kutatás**
- **Makszin Kristin (MTA TK PTI): Fallen from grace: Rating Agencies' scrutiny of politics in advanced economies**
- **Medve-Bálint Gergő (MTA TK PTI): Uniós támogatások az EU keleti periferiáján: egyensúlyozás hatékonyság és méltányosság között**

7. panel: Önkormányzatok, közpolitika, közigazgatás I. (péntek, 14:10–15:40 JTI tárgyaló)

- **Ványi Éva (BCE), Káplár Attila (BCE): Hálózatosodási lehetőségek a helyi gazdaságfejlesztésben**
- **Dúró József (BCE), Bajkó Csaba (BCE): Gazdaságfejlesztési döntéshozatal Tatabányán**
- **Pénzes Ferenc (DE, Állam- és Jogtudományi Kar), Fónai Mihály (DE Állam- és Jogtudományi Kar): Helyi közpolitikai döntések egy a helyi környezetpolitika formálására irányuló empirikus kutatás eredményeinek tükrében**
- **Hajnal György (BCE; MTA TK PTI): Az EU szerepe a közigazgatási kapacitásépítésben Magyarországon**

8. panel: Önkormányzatok, közpolitika, közigazgatás II. (péntek, 15:50–17:10 JTI tárgyaló)

- **Várnagy Réka (BC), Pásztor Gábor (BCE): A beruházás-ösztönzés közpolitikai hálózata Veszprémben**
- **Kopasz Marianna (MTA TK PTI): Oktatáspolitikák és az iskolai teljesítmény nemek közti egyenlőtlenségei: egy komparatív vizsgálat eredményei**

- Jugovits Károly (BCE Politikatudományi Doktori Iskola): **Intézményesültség versus szabályozottság: evaluáció a V4-országokban**
- Petrovics Nándor (BCE Politikatudományi Doktori Iskola), Katona Márton (BCE): **Kooperatív közszolgáltatások Székesfehérváron – az önkormányzatok átalakuló szerepe**

9. panel: Politika és közpolitika I. (szombat, 9:00–10:30 JTI tárgyaló)

- Pócza Kálmán (MTA TK PTI), Dobos Gábor (MTA TK PTI), Gyulai Attila (MTA TK PTI): **Az Alkotmánybíróság döntéseinek erőssége politikailag releváns ügyekben (1990–2015)**
- Molnár Csaba (MTA TK PTI; BCE): **Az interpellációk szerepe és napirendjük alakulásának dinamikája Magyarországon (1949–2018)**
- Kántor Zoltán (PPKE; Nemzetpolitikai Kutatóintézet): **Nemzetpolitika: tudomány, politika vagy szakpolitika?**

10. panel: Politika és közpolitika II. (szombat, 10:40–12:20 JTI tárgyaló)

- Molnárné Balázs Ágnes (NKE Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola): **A nemzetiségi szervezetek becsatornázása a politikai döntéshozatalba Magyarországon**
- Molnár Gábor Tamás (BCE Politikatudományi Doktori Iskola): **A szakmai szerveződések szerepe – tanulságok egy magyar sikerágazat esetéből**
- Pokornyi Zsanett (MTA TK PTI): **A miniszterelnöki beszédek és a kormányzati napirend diverzitásának összefüggései Magyarországon (1990–2018)**

3. szekció: Politikaelmélet és választás: legitimáció, pluralizmus, illiberalizmus

Szekcióvezető: Balázs Zoltán (BCE; MTA TK PTI)

11. panel: Eszmék, gondolkodók (péntek, 12:30–14:00 K FSZ 2)

- Antal Attila (ELTE ÁJK; Politikatörténeti Intézet Társadalomelméleti Műhely): **A politikai képviselet radikális megújítása**
- Lovász Ádám (ELTE BTK, Filozófia Intézet): **Túl a demokrácián? Hans-Hermann Hoppe paleolibertarianizmusa**
- Tóth András (MTA PTI TK): **Az „illiberalizmus” közgazdasági háttere: lázadás a „neo-liberális” világrend ellen és a szelektív gazdasági nacionalizmus**
- Ujlaki Anna (BCE TK Politikatudományi Doktori Iskola): **Igazságos választás? Rawls feminista kritikája**

12. panel: A politika természete (péntek, 14:10–15:40 K FSZ 2)

- Botos Máté (PPKE): **Szubszidiaritás-deficit és legitimáció**
- Gyulai Attila (MTA TK PTI): **Antipluralizmus, illiberalizmus és az erő igazsága**
- Illés Gábor (MTA TK PTI, ELTE ÁJK): **Állhatatosság és ítélőképesség**
- Szűcs Zoltán Gábor (MTA TK PTI): **Mi értelme van a választásoknak egy illiberális rezsimben?**

13. panel: A magyar demokrácia hagyománya és jelene (péntek, 15:50–17:10 K FSZ 2)

- Balogh Péter (MTA KRTH RKI): **Magyar nemzeti és geopolitikai narratívák**
- Krasz Péter (ELTE ÁJK): **Választási reform, mint politikai stratégia**

- Nagy Zsolt (ELTE ÁJK): **Új paradigma a magyar politikai gondolkodásban? – az Orbán-rezsim ideológiája**
- Tóth Miklós Bálint (BCE): **Dessewffy, Asbóth, Tisza. Fontolva haladás és demokrácia konzervatív szemszögből**

4. szekció: Részvétel, legitimitás és szuverenitás az Európai Unióban

Szekcióvezető: Arató Krisztina (ELTE ÁJK)

14. panel: Intézményi és demokrácia-problémák az Európai Unióban (szombat, 9:00–10:30 K FSZ 2)

- Tuka Ágnes (PTE): **Az Európai Parlament kezdeményezései a részvétel növelésére**
- Meszerics Tamás (Európai Parlament, Közép-európai Egyetem): **Túlélő-képes intézményi rend, ellentmondásos képviselői minták**
- Hegedűs Dániel (Freedom House): **Miként öröködik a Szerződések Óre? Az Európai Bizottság uniós alapértékek védelméhez kapcsolódó fellépésének konceptualizációja**
- Unger Anna (ELTE TáTK, Politikai és Nemzetközi Tanulmányok Intézete): **A demokrácia, mint kihívás az Európai Unió számára. Az Európai Polgári Kezdeményezés első hat éve**
- Varga András (NKE, NETK, ETT): **A demokrácia új kérdései az Európai Unióban a gazdasági válság után**

15. panel: Regionalitás és szuverenitás az Európai Unióban (szombat, 10:40–12:20 K FSZ 2)

- Kaszap Márton (NKE): **A Brexit tárgyalások – Milyen demokratikus és legitímációs kérdéseket vetnek fel a kilépési tárgyalások?**
- Löffler Tibor (SZTE ÁJK Politológiai Tanszék): **A menekült, mint szuverén?**
- Mráz Ágoston Sámuel (ELTE ÁJK, Politikatudományi Intézet): **Közép-Európa Európa-politikája**

- Máthé Réka Zsuzsánna (NKE): **Részvétel az Európai Unióban: társadalmi mozgalmak a visegrádi országokban: konfliktus vagy együttműködés? Empirikus elemzés**
- Koller Boglárka (NKE Európa-tanulmányok Tanszék): **Az európai identitás csapdájában**

5. szekció: Politikai vezetés és demokrácia a „post-truth” érában

Szekcióvezető: Körösnéyi András (MTA TK PTI; BCE)

16. panel: „Tények utániség”: a politika rendkívüli vagy normál állapota? (péntek, 12:30–14:00 PTI körtárgyaló)

- Böcskei Balázs (MTA TK PTI): **„Tények utániség” mint a politika normális állapota**
- Illés Gábor (MTA TK PTI; ELTE ÁJK): **Az „igazság utáni politika” néhány kérdőjele**
- Kiss Balázs (MTA TK PTI): **A jellemgyilkos esélyei. Lejáratási kísérletek politikai vezetőkkel szemben a 2018-as kampányban**
- Mándi Tibor (ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet): **Demokráciaelmélet és poszt-elitizmus**

17. panel: Politikai vezetők, állam, demokrácia (péntek, 14:10–15:40 PTI körtárgyaló)

- Hajdú András (Budapesti Corvinus Egyetem, Politikatudományi Doktori Iskola): **Brutus Caesar trónján – Jörg Haider és Heinz-Christian Strache útja a hatalomba**
- Metz Rudolf (MTA TK PTI): **Pártvezetők Magyarországon: személyiség, cselekvés és következmények**
- Stumpf István (SZE Deák Ferenc Állam és Jogtudományi Kar/ELTE Állam és Jogtudományi Kar/Alkotmánybíróság): **A Deep State (mélyállam) és a választott vezető**

- Szántó András (MTA Politikatudományi Intézet, BCE Politikatudományi Doktori Iskola): **Episztemikus demokráciaelmélet: a politikai vezetés állampolgári perspektívája**
- Benedek István (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola): **A demokrácia és a jelenkori Magyarország viszonya, avagy minek neveznek és minek nevezték?**

6. szekció: Politikai kommunikáció és média

Szekcióvezető: Szabó Gabriella (MTA TK PTI)

18. panel: Politikai kommunikáció és média (péntek, 15:50–17:10 PTI Körtárgyaló)

- Kiss Balázs (MTA TK PTI): **„Campaigns by the books” Kampányok és kézikönyvek a világban és Magyarországon**
- Nábelek Fruzsina (BCE): **Negatív kampány a 2018-as országgyűlési választási kampányban**
- Farkas Xénia (MTA TK PTI), Bene Márton (MTA TK PTI): **Politikai kommunikáció a közösségi médiában a 2018-as országgyűlési választásokon**
- Szabó Gabriella (MTA TK PTI): **Centrális (erő)tér a médianyilvánosságban**

7. szekció: Elections and Democracy

Szekcióvezető: Bozóki András (CEU)

19. panel: Elections and Democracy (szombat, 9:00–10:30 PTI körtárgyaló)

- Tóka Gábor (CEU): **How (Not) to Forecast Single-Member District Election Results**
- Enyedi Zsolt (CEU), Mihail Chiru: **When do experts trump politicians? Attitudes towards technocracy in nine European and Latin American democracies**
- Wineroither David (MTA TK PTI): **Leaders of their Families? Explaining Presidential Style Parties**
- Hegedűs István (Magyarországi Európa Társaság): **Hard Populism, Radicalised Political Communication, Politics of Fear: Towards a New Phase of the Orbán-regime?**
- Bartha Attila (MTA TK PTI): **Deviation Again? Understanding Populism in Central Eastern European Development of Capitalism and Democracy**

Absztraktok

1. szekció: A választók és résztvevők – politikai viselkedés

Szekcióvezető: Szabó Andrea (MTA TK PTI; ELTE ÁJK)

1. panel: Állampolgári attitűdök (péntek, 12:30–14:00 K FSZ 1)

Gajdusчек György (MTA TK; BCE, gajduscek@gmail.com): **Az állampolgárok viszonya a joghoz és jogállamhoz – összehasonlító empirikus elemzés**

Az előadás egy, a jogi kultúrára vonatkozó, Magyarország mellett Szerbiára és Hollandiára kiterjedő empirikus kutatás adatainak elemzésén alapul. Fő kérdése, hogy hogyan értelmezhetőek a magyar lakosság jogi kultúrájának azon elemei, amelyek a jogállamisággal kapcsolatosak. Mennyire igazolhatóak azok a régió művelt közvéleménye körében és jelentős mértékben a tudományos szakmában is elfogadott eltevések, hogy a jogállamisághoz kapcsolódó kulturális tényezők jelentősen eltérnek Európa országaiban, karakteresebben fogalmazva a jogállam formális intézményei növekvő kulturális támogatottságot élveznek, ahogyan a délkelet-északnyugat dimenzió mentén, utóbbi irányba haladunk.

Galgóczy Eszter (BCE Politikatudományi Doktori Iskola, galg.eszter@gmail.com): **Befolyásolja-e a gyűlöletbeszéd a magyar választópolgárokat?**

A 2015–2016-os migrációs válság kétségkívül konfliktushelyzetet generált a legtöbb európai országban. Orbán Viktor a kezdetektől fogva kritikus hangnemben beszélt az Európán kívülről érkező bevándorlókról, menedékkérőkről. A kormány olyan figyelemfelkeltő, ismeretterjesztő plakátkampányt indított 2015-ben, amely leginkább az állampolgárok félelmére alapozott, őket szólította meg, a menekülteket támadva. Az ellenzéki sajtóorgánumok, és az internetes médiafelületek gyűlöletkampányként, gyűlöletbeszédként kezdték aposztrofálni a kormány által kihelyezett plakátokat. Kutatásom arra keresi a választ, hogy befolyásolja-e a gyűlöletbeszéd a magyar választópolgárokat. Az általam végzett kísérlet eredményei azt mutatják, hogy azon kísérleti alanyok körében, akik az ingereket megkapták (gyűlöletbeszéd-panelet) szignifikáns változást figyelhettünk meg, tehát a köztes információ (a kezdő állapot, illetve a kimeneti pont között ért befolyás) változtatta meg a véleményüket. Így az eredmények arra engednek következtetni, hogy a gyűlöletbeszéd hatással volt rájuk.

Harkányi Ádám Máté (BCE TK Politikatudományi Doktori Iskola; KRE ÁJK, adam.mate.harkanyi@gmail.com): **Szavazatomegosztás és motivációk**

A egyes választási rendszerekben a választók két szavazattal rendelkezve, az egyéni és a pártlistás ág vonatkozásában megoszthatják, s nem ritkán valóban meg is osztják szavazataikat. A szavazói magatartás kutatásában a jelenség vizsgálata növekvő népszerűségnek örvend. A választói szavazatomegosztás mögött egyaránt meghúzódhatnak stratégiai, valamint nem stratégiai motivációk. Míg a stratégiai motivációk a taktikai szavazás különböző formáiban ölthetnek testet, a nem stratégiai motivációk gyakran a választott képviselőjelölt ismertségével és egyéni kvalitásaival (personal vote), avagy egyszerűen a kedvelt párt jelöltjének – vagy akár listájának – hiányával lehetnek összefüggésben. Előadásom célja, hogy feltárjam a egyes választási rendszerek mellett a szavazatomegosztás lehetséges motivációinak sokszínűségét, valamint kísérletet tegyek a 2018-as magyarországi országgyűlési választási eredmények ismeretében néhány kapcsolódó kérdés megválaszolására: megoszthatták-e nagyobb számban szavazataikat a magyar választók? Felfedezhetők-e a taktikai szavazás jelei? Van-e összefüggés választókerületi szinten a szavazatomegosztás intenzitása és a verseny szorossága között? Számított-e a képviselői inkumbencia? Lehetett-e jelentősége a releváns ellenzéki pártok egyes jelöltjei viselkedésének?

Papházi Viktor (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, paphaziviktor@gmail.com): **Magyar fiatalok és a „kádári” attitűdök**

A Kádár-korszak örökségének magyar politikai kultúrában azonosítható jelenléte ismert témája a hazai politikatudományi irodalomnak. Kérdésként felvethető azonban, hogy a rendszerváltás időszakában vagy már azt követően született generáció politikai kultúrájában is jelen vannak-e a szocializmus örökségét képező magatartásformák és attitűdök. Vajon a napjainkban felnőtté váló fiatalok mennyiben „örökölhették meg” szüleik politikai kultúráját? Amennyiben jelen vannak bizonyos, Kádár-kori politikai kultúrára emlékeztető viselkedési minták és beállítódások a körükben, igazolható-e azok tényleges „kádári” eredete? Az előadás célja, hogy megkísérelje igazolni: a magyar fiatalok egyes politikai magatartásmintái és attitűdjei – legalább részben – valóban kádári eredetűek lehetnek, mely hatást gyakorolhat politikai részvételi szándékukra, aktivitási szintjükre is. Ennek érdekében az ifjúság tagjainak körében jelenlevő, „kádárinak” tekintett viselkedésminták és a Kádár-kor megítélése kerül regressziós modellek keretében összevetésre. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a „kádárinak” tekintett minták jelenléte valóban magyarázza a korszak fiatalok általi előnyben részesítését a mostani rendszerrel szemben. Mindez erősíti a feltételezést, hogy e minták/attitűdök jelenthetnek „kádári örökséget” a magyar ifjúság esetében.

2. panel: Választási eredmények (péntek, 14:10–15:40 K FSZ 1)

Wiener György (gywiener@gmail.com): Pártpreferenciák és azok területi különbségei az áprilisi parlamenti választáson

A 2018. április 8-i parlamenti választás megszilárdította a „Nemzeti Együttműködés Rendszerét”, ismételten jelezve, hogy 2010-ben nem pusztán kormányzati rezsimváltás, hanem politikai rendszerváltás zajlott le. Mindazonáltal, akárcsak 2014-ben, a Fidesz-KDNP szövetség nem kapta meg a szavazatok abszolút többségét; a kormányzati erő számára a kétharmadot megint a rendkívül aránytalan választási rendszer biztosította.

A négy évvel korábbihoz képest a pártpreferenciákban nem történt döntő jelentőségű elmozdulás. A legjelentősebb változás az, hogy átfogó közös lista híján legnagyobb ellenzéki erővé a Jobbik vált, miközben az egyéni választókerületekben a demokratikus ellenzék 12 (a független Mellár Tamással együtt 13), a korábbi nemzeti radikális formáció pedig mindössze egy mandátumot szerzett. A várakozásokkal ellentétben tehát nem történt ellenzékváltás, ám az LMP viszonylagos erősödése és a Momentum relatíve sikeres szereplése hosszabb távon átalakíthatja az ellenzéken belüli erőviszonyokat. Ezt a lehetőséget mutatja az is, hogy a demokratikus ellenzék győztes egyéni jelöltjeinek szavazatszáma jóval meghaladta együttműködő pártjaik listás támogatottságát, amit feltehetően az magyaráz, hogy a kormányváltást akaró választók, részben a média hatására is, párhovatartozástól függetlenül a legesélyesebbnek tűnő ellenzéki jelöltet preferálták.

Első közelítésben ugyanakkor a pártpreferenciák területi megoszlása kevésbé módosult. A klasszikusan értelmezett települési lejtő hatása viszont látványosan érvényesült. Míg a megyei jogú városok többségében, a közepes- és a kisebb városokban, valamint a falvakban egyértelmű Fidesz-KDNP túlsúly alakult ki, melyet a Jobbik csak korlátozottan ellensúlyozott, Budapesten a kormányzó pártszövetség az egyéni választókerületekben vereséget szenvedett, hiszen a 18 körzet közül 12-t elvesztett. A főváros hagyományos jobboldali terepén, a budai hegyvidéken is érzékelhetően gyengült bázisa; vezető politikusai e térségben csupán néhány százalékkal előzték meg a demokratikus ellenzék közös jelöltjét, ami arra utal, hogy a tradicionális konzervatív beállítottságú választók egy része elfordult a Fidesz-KDNP szövetség nacionalista irányvonaltól. E váltást fejezi ki a függetlenként induló Mellár Tamás győzelme is; Pécs és Szeged egyébként is inkább ellenzéki, mint kormánypárti településnek minősül. A preferenciák térbeli megoszlása ugyanakkor második közelítésben további alapos elemző munkát igényel.

Tóka Gábor (CEU, tokag@ceu.edu): A centrális erőtér bomlása

A centrális erőtér kifejezést Orbán Viktor vezette be a köztudatba annak leírására, hogy az MSZP népszerűségének 2006–2009 közötti radikális visszaesése és a Jobbik 2009-es felemelkedése nyomán egy olyan pártrendszer alakult ki Magyarországon, amiben – egy erős többségi elemeket hordozó választási rendszer mellett – a vele szemben álló pártok éles megosztottsága és viszonylagos fragmentáltsága miatt egy egységes Fidesz hosszabb távon is hegemón lehet, még a szavazatok kisebbségével is. A pártrendszer ilyen tagolódását 2011–18-ban még inkább megerősítette egyfelől az egyre autoriterebb intézményi környezet, másfelől az utóbbi által az ellenzéki politikai vezetők és vezető-aspiránsok számára teremtett ösztönző-rendszer számos aspektusa. Ugyanakkor a Fideszes hegemonia természetszerű sorsközösséget és sok tekintetben érdekazonosságot teremtett az ellenzéki pártok között, amely a pártok programjai között átfedéseket, vezetőik között alkalmi együttműködést, szavazóik egy része körében pedig átszavazási hajlandóságot teremtett. Tanulmányunk célja az, hogy a pártrendszer és a választói viselkedés átalakulását a szavazók pártközi rokonszenveinek időbeli, térbeli, médiafogyasztási és politikai-társadalmi csoportok szerinti változását és változatosságát a lehető legkiterjedtebb közvélemény-kutatási adatok segítségével feltárja, felhasználva mind a Medián Kft. omnibusz-sorozatának longitudinális adatait, mind pedig a Közös Ország Mozgalom 2018 tavaszi választókerületi kutatásainak aprólékos területi bontást megengedő adatait.

Enyedi Zsolt (CEU, enyedizs@ceu.edu): A magyar választók társadalmi beágyazottsága és ideológiai tagoltsága

A választói preferenciákban kifejeződő pártpolitikai törésvonalak és a tágabb (érték vagy köznapibb szemléleti) orientációkra épülő ideológiai tagoltság elemei közül elemzésünkben főként az utóbbira kívánunk összpontosítani. Közös mozzanat a választók kapcsolathálózati-kommunikációs mozzanatokat is felölelő társadalmi beágyazottsága. Alapvetően leíró jellegű, hosszabb vagy rövidebb távú szerkezeti átalakulásokra fókuszáló tanulmányunk explicit hipotéziseket ugyan nem fogalmaz meg, de olyan szerkezeti modell elképzelésekre épít, amelyek érvényességét a kutatási eredmények alapján több ponton is ellenőrizhetjük. Bár jelentős részben korábbi vizsgálatok, hosszabb kutatási programok által kitaposott nyomvonalon halad, az alkalmazott megközelítés több, a politikai szociológia nemzetközi irodalmában csak újabban polgárjogot nyert építőelemet hasznosít (a kapcsolathálózatoktól a politikai-ideológiai tengelyek egy többdimenziós teréig vagy az értékek, mindennapi orientációk politikai tagoltságban betöltött szerepéig). De a szociodemográfiai és rétegződési alapú strukturáló tényezők között is alkalmaz olyan konstrukciókat, mint a network és tudásstílus jellegzetességekre épülő foglalkozási miliő, amelyek révén finomabb összefüggésekre világíthat rá (a vertikálison túl horizontális megkülönböztetéseket is magába foglalva, s ennyiben a hazai társadalomkutatás újabb törekvéseivel is egybecsengve). Az analitikus lehetőségeket tágitja továbbá a lakóhely

erőforrás-tényezők között – a hagyományos településtípus változó mellett – a centrum-periféria differenciálódást is magába foglaló regionális kontextus szerepének bevonása. Elemzési eszköztárunk az egyszerű alapmegoszlásoktól és keresztábrákig a (főként GLM-eljárást alkalmazó) többváltozós modellekig és network-technikákra épülő konfigurációs rajzolatokig terjed. Az ideológiai tagoltság belső szerveződéseinek és a strukturális háttér, a szerepet játszó kontextusok elemzése során is hangsúlyosan tartjuk szem előtt, hogy akár kisebb szerepet játszó tényezőknek és azok változásainak is komolyabb tovagyűrűző hatásuk lehet, ha kapcsolódásaik révén további szerkezeti átalakulásokat indukálnak az ideológiai és politikai tagoltság különböző szintjein.

3. panel: Választói viselkedés elmélete (péntek, 15:50–17:10 K FSZ 1)

Kmetty Zoltán (ELTE TáTK Szociológia Intézet, zkmetty@tatk.elte.hu): **Korrupciós percepció és részvételi szándék**

A korrupciós észlelés választási és politikai aktivitásra gyakorolt hatásával kapcsolatban több, egymással versengő álláspont létezik. Az uralkodó nézőpont szerint a széleskörű politikai korrupció elbizonytalaníthatja az inkumbens párt szavazót és mobilizálhatja az ellenzéki szimpatizánsokat. Más tanulmányok inkább a nagymértékű korrupció általános elbizonytalanító hatására hívják fel a figyelmet, miszerint ilyen helyzetben a választópolgárok tehetetlennek érzik magukat a rendszer megváltoztatására. A korrupció kapcsán a szelektív észlelés is kiemelten fontos: a szavazók a saját pártjukkal kapcsolatos korrupciót hajlamosak elbagatellizálni, más pártok ügyeit pedig felnagyítani. Az előadáson a 2018-as választást vizsgálom ilyen aspektusból két survey kísérlet alapján. Az országgyűlési választás előtt 3-4 hónappal, és közvetlen a választás előtt felvett online kísérleti kutatásunkban (a második kutatás terepmunkája az absztrakt írásakor kezdődik) azt vizsgáltuk, hogy különböző korrupciós ingerek hogyan változtatják meg a korrupcióról alkotott képet, általában a politikáról alkotott képet, valamint közvetve a részvételi szándékot és a szavazási mintákat.

Koltai Júlia (ELTE TáTK; MTA TK SZI, koltaijuli@tatk.elte.hu), Stefkovics Ádám (ELTE TáTK, stefsystem@gmail.com): **A big data lehetséges szerepe a választási előrejelzésekben: pártpreferencia-becslések magyarországi pártok és politikások Facebook oldalainak adatai alapján. Egy módszertani kísérlet.**

Az elmúlt évek politikai választásai világszerte arról tanúskodtak, hogy a közösségi média egyre jelentősebb szerepet tölt be mind a politikusok, mind pedig a választók politikai aktivitásában. A közösségi oldalak lényegében a közvélemény mérésének egy újabb terepét jelentik, amelyek számos új lehetőséget kínálnak. Diskurzusaik

(például tweetek) és aktusai (például lájkok) alapját képezhetik egy választási előrejelzésnek. A hagyományos predikciós módszereknél a big data alapú kutatás jelentősen olcsóbb és gyorsabb lehet, és lehetőséget ad a közvélemény valós idejű követésére. Írásunk célja az, hogy összegyűjtse a nemzetközi példákat, bemutassa azok magyarországi Facebook adatokon való implementációjának sikerességét és sikertelenségét, és hogy mind ezek segítségével alapot adjon a kutatóknak a további vizsgálatok lefolytatására.

Patkós Veronika (MTA TK PTI, patkos.veronika@tk.mta.hu): **Az okos szavazó három vonása – mitől elfogultabbak az okos szavazók?**

Az empirikus szakirodalom bő fél évszázada ismert, és a későbbi kutatásokban is rendre megerősített eredménye, hogy a politikai „okosság” összefügg a pártossággal, és így a pártos értelemben elfogultabb politikai véleményalkotással is. Ennek ellenére általánosan elfogadott kiindulópont a politikáról való gondolkodásban, hogy az „okos szavazók”, tehát a politika iránt érdeklődőbb, képzetesebb, tájékozottabb szavazók kevésbé elfogultak, kevésbé megvezethetőek, és összességében jobb politikai döntéseket hoznak, mint a kevésbé „okosak”. A kutatást ez az ellentmondás motiválja, fő kérdése, hogy hogyan függ össze a politikai okosság három aspektusával az elfogultabb véleményalkotás, melyik az az elem, ami a leginkább felelős a választói vélemények pártos torzítottságáért. A kérdést a European Social Survey első hét hullámának összesített adatain vizsgáljuk, többszintű regressziós modellekkel. Az eredmények szerint a pártos elfogultságért alapvetően a politikai érdeklődés okolható, míg a tájékozódásra fordított idő és az iskolázottság nem teszi szignifikánsan elfogultabbá a politikai véleményeket.

Stumpf Péter Bence (SZTE-ÁJTK Politológia tanszék, stumpfpb@gmail.com): **Tudatos választók, taktikus szavazók**

A magyar választási rendszer jellegéből fakadóan a voksok stratégiai megosztása és az átszavazás komoly politikai jelentőséggel bír 1990 óta. A második forduló megszűnése azonban olyan új helyzetet teremtett, amelyhez pártok és a választók egyelőre még csak igyekeznek alkalmazkodni. A 2014-es választások során, egyes ellenzéki pártok előzetes megállapodása, és a szavazótáborok közötti átjárás alacsony foka miatt nem került előtérbe a taktikai szavazás kérdésköre. A 2018-as parlamenti választások esetében kulcskérdésének tűnik az átszavazás. A jelenséget empirikus módszerekkel, a választási eredmények elemzésén keresztül vizsgálom meg, felvázolva a magyar választók tudatosságának és taktikai szavazásra való hajlandóságának alakulását 1990-től 2018-ig. Megvizsgálom, hogyan alakult a stratégiai szavazás térben és időben, illetve, hogy mennyiben függ az egyes pártpreferenciáktól. A 2018-as eredmények ismeretében az is kimutatható lesz, mennyire lehet hatékony eszköz a taktikai szavazás a jelenlegi választási szisztémában és mennyiben működött az erre irányuló kommunikációs kampány.

4. panel: Kisebbség és részvétel (szombat, 9:00–10:30 K FSZ 1)

Dobos Balázs (MTA TK Kisebbségkutató Intézet, dobos.balazs@tk.mta.hu):
A választási rendszerek hatásai a közép- és délkelet-európai személyi elvű kisebbségi autonómiákban

Az elmúlt évtizedekben növekvő számú szakirodalom vizsgálta a választási szabályok és intézmények különböző lehetséges hatásait a pártrendszerekre mind a régóta fennálló demokráciákban, mind pedig a demokratizálódó országokban. A választások mindazonáltal kulcsszerepet játszanak számos olyan közép- és délkelet-európai országban is, pontosabban Észtországban, Magyarországon, és több egykori jugoszláv államban, Horvátországban, Szerbiában és Szlovéniában, amelyek az 1990-es évek elejétől kezdve, a választott formában hoztak létre döntően személyi elvű kisebbségi autonómiákat a túlnyomórészt csekély létszámú és szétszórta elhelyezkedő belső kisebbségi közösségek számára. A modell keretében a külön választói névjegyzékekben regisztrált kisebbségi szavazóknak lehetőségük van közvetlenül vagy közvetett úton létrehozniuk kisebbségi önkormányzataikat vagy tanácsaik, az autonómia, a kisebbségi képviselő intézményes letéteményeseit a különböző szinteken. Ugyanakkor a választásokat széles körben egyfajta politikai intézményként is értelmezik, amelyek nem csupán termékei egy politikai folyamatnak, hanem egyben olyan komplex strukturáló tényezők összessége, amelyek lehetőségeket is kínálnak, de intézményi akadályokat is emelnek az alternatívák útjába. Ennek következtében, a választásokat – Sartori kifejezésével élve – „a politika legmanipulatívabb eszközeként” tartják számon. Számos közreműködő szereplő ugyanis, így maguk a szavazók, illetve a jelölő szervezetek és jelöltek igyekeznek stratégiaileg, racionálisan felhasználni a választásokat a saját céljaik érdekében, befolyásolni és irányítani a választási szabályokat és intézményeket, miközben egyidejűleg azok is komoly hatásokat fejtenek ki rájuk. A tényleges képviselők pozícióba helyezésén kívül a választási rendszerek még számos további funkciót is ellátnak, így sajátos módon egyszerre tekinthetők a politikai eredmények okainak és következményeinek is, amelyek gyakorta nem is igen választhatók szét élesen egymástól. Az utóbbiak vonatkozásában Duverger különítette el a mechanikus és pszichológiai hatásokat, azokat, amelyeket egy választási rendszer kifejthet a pártokra és választókra nézve: utalva egyrészt arra a mechanizmusra, ahogy a választási szabályok a szavazatokat mandátumokká alakítják, másrészt pedig arra, hogy ezek miként ösztönzik arra a szavazókat, hogy fokozatosan stratégiaileg szavazzanak. Ezeknek a lehetséges hatásoknak a feltárása és elemzése a kisebbségi önkormányzati/tanácsi választások esetében azonban még várta magára. A legfontosabb elemeken túlmenően (választási formula: többségi vagy arányos, a szavazólap szerkezete, a körzetnagyság), a fenti esetekben ugyanis számos más intézményi tényező is komoly hatással bír, beleértve, hogy mind a választóknak, mind a jelölő kisebbségi szervezeteknek milyen hozzáférésük

van a választási folyamathoz, miként alakul a képviselői testületek közösségi meg-
alapozottsága, legitimitációja, vagy éppen a választások tényleges napjának meghatá-
rozása. Az előadás célja, hogy elméleti megközelítésben, de összehasonlító módon,
a választási statisztikákat, országtanulmányokat, valamint a kisebbségi vezetőkkel
folytatott interjúkat alapul véve, szisztematikusan feltárja a választások potenciális
hatásait ezekben a speciális, kisebbségi kontextusokban az érintett öt országban.
Köztük a hatást a részvétellel (konkrét választói részvétel, érvénytelen szavazatok,
elvesztett szavazatok), a versenyre (szervezetek effektív száma, a szavazatok és man-
dátumok megoszlása), vagy a kisebbségi szervezetek ciklusokon túlmutató stabilitá-
sára és változására nézve, amelyek által kíván hozzájárulni a kisebbségi választások
főbb jellemzőinek megértéséhez.

Székely István Gergő (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár, istvanszekely@yahoo.com), Kiss Tamás (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet Kolozs-
vár, t_kiss77@yahoo.com): **Nemzetpolitika és politikai pluralizmus a külhoni
magyar közösségek körében**

Előadásunkban a második és harmadik Orbán-kormány nemzetpolitikájának a hatá-
ron túli magyar pártokra gyakorolt hatását elemezzük, különös tekintettel Erdélyre.
A nemzetpolitikának három szintjét különböztetjük meg. Az első szint a kisebbségi
magyar elitek és a magyarországi politikai szereplők viszonyát fedi; a második a
támogatáspolitikai szintje, a harmadik pedig a magyar politikai közösség kiterjesz-
tése a könnyített honosítás révén, amelyhez szavazati jog is társul. Úgy véljük, hogy
a Fidesz-KDNP kormányok alatt előállt új helyzet nem csupán az állampolgárság
révén létrejövő közvetlen közjogi kapcsolat miatt tekinthető teljesen másnak, mint a
korábbi kormányok nemzetpolitikája, hanem az első két dimenzió mentén is szakítás
következett be a korábbi modellekkel, beleértve ebbe a korábbi jobboldali kormá-
nyok politikáját is. Érvelésünk szerint a magyar kisebbségi elitek viszonyulását a
magyar kormányhoz egyre inkább egyfajta lojalitási verseny jellemzi, és ez nem fel-
tétlenül jelent különböző pártok közötti versenyt, hanem egyazon párt különböző
csoportjait is szembeállíthatja, illetve pártokon kívüli szereplők is részt vesznek
benne. Mindez természetesen a támogatáspolitikában bekövetkezett változásokkal is
szorosan összefügg, amivel kapcsolatosan a legfontosabb megállapításunk az, hogy
az Orbán kormány, felismerve a programatikus etnikai túllicítálás kudarcát (vagyis
a radikálisabb etnikai üzeneteket hangoztató kisebbségi pártok kudarcát a mérsékel-
tebbekkel szemben), az anyagi túllicítálás stratégiáját kezdte el alkalmazni. Ennek
lényege az, az anyaországból elérhető források korábban nem látott nagyságrendre
való emelése, amelyek így már komolyan versenyeznek a szomszédos országok kormá-
nyában való részvétel révén megszerezhető forrásokkal. E változások következtében
felvetődik a kérdés, hogy a magyar kisebbségek mennyire lesznek képesek
önálló politikai közösségekként működni, és ez mennyire lesz hatással a lakhely szeri-
nti országaikban való érdekérvényesítési potenciáljukra.

5. panel: Társadalmi mozgalmak, politikai részvétel (szombat, 10:40–12:20 KFSZ 1)

Szabó Máté (ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet, szabo.mate@ajk.elte.hu): **1968 – ötven év után Keletről nézve, mint a civil társadalom tradíciója: Fél évszázad múlt el azóta... 1968 jelentősége a civil társadalom számára ma**

Sok kutató és gondolkodó egybehangzó tézise, hogy az 1968-as mozgalmak megváltoztatták a jóléti demokráciák civil társadalmát, mozgalmi szektorát és tiltakozási kultúráját. Az azóta eltelt fél évszázad perspektívája igazolja ezt a tételt. Ahogyan 1789 hagyománya és cezúrája meghatározza az azt követő évszázad felkeléseit, forradalmait, és az azokkal foglalkozó gondolkodást, illetve kutatást, úgy viszonyul 68-hoz a későbbi mozgalmi fejlődés és a mozgalmak tudományos vizsgálata is. Tehát az alternatív mozgalmak a nyolcvanas években, a globalizáció elleni és kritikus mozgalmak az ezredfordulón és azt követően, a megszorító politikák elleni kampányok 2011 után – amelyek mind összetett mozgalmi szektorok voltak – valahogyan mind kapcsolódnak 1968 hagyományához, „ősforrásához”. A több ország és több mozgalom 1968-as vagy 1967-es és 1969-es epizódjait egyetlen testté változtató „emlékezés-politika” ma már fél évszázados. Az ötvenedik évforduló utat nyit majd a legkülönbefőbb diskurzusoknak, amelyeket az idő előre haladásával egyre inkább a személyes generációs tapasztalatokkal nem rendelkező kutatók és elemzők végeznek majd el, és fokozatosan visszaszorul a megemlékezés, valamint a generációs élmény befolyásolta kutatások aránya ezekben. Nyilvánvaló, hogy több könyvtárnyi irodalom foglalkozik ezzel a kérdéskörrel, a nagy nyugati nyelvek szinte mindegyikén, és sok különféle szempontból. A szakirodalom nem kizárólag, de nagy mértékben kötődik az eddigi tíz évenkénti évfordulókhoz. 2008 ebből a szempontból már nagyon termékeny volt, részben a személyes érintettség már érzékelhető visszaszorulásával, részben a téma elfogadottá, intézményessé válásával párhuzamosan. Ekkor indították meg pl. a „The Sixties” c. kortörténeti jellegű folyóiratot, és sok összehasonlító, és monografikus kötet jelent meg, több világnyelven, és persze konferenciák, konferenciakötetek és tematikus folyóirat különszámok sokasága. A volt „keleti blokk” országai számára viszont a modernizációs-demokratizálódási sokk nem elsődlegesen 1968-ból, hanem az 1989-es rendszerváltások fordulatából eredeztethető, és tulajdonképpen ekkortól, a demokratizálódás kezdeteitől beszélhetünk a civil társadalom felszabadulásáról, és a mozgalmi szektor, valamint a tiltakozási kultúra kibontakozásáról. A kutatás többször nekifutott az 1968-as és az 1989-es cezúra problémáinak és azok egymásra vetülésének, kölcsönös kapcsolatrendszerük problémájának. Mivel mindkét mozgalmi cezúra széles, és globális jelentőségű, valamint igen nagymértékben inter-regionális, regionális és intra-regionális jellegű, kapcsolódásuk és kölcsönhatásuk vitathatatlan. Az ötvenedik évfordulón nyilván a viták újabb sorozata nyílik majd meg, amelyeket az emlékezésben egyaránt befolyásolt és befolyásol az az „itt és most”, azaz 2018, azaz, hogy éppen itt és most milyen

társadalmi-politikai konstelláció uralkodik, és azon belül milyen szerepet töltenek be éppen a mozgalmak, a tiltakozások és a civil társadalom. Persze kérdés, hogy honnét nézzük, mondjuk nagyon leegyszerűsítve, a Nyugatról vagy a Keletről. A hermeneutikai „horizontok összeolvadása” zajlik ebben a folyamatban a múlt mozgalmi tradíciója, amely igen összetett, illetve a jelen mozgalmainak állapota, ami ugyancsak nem egy egyszerű képlet alakít ki valamiféle kapcsolatot egymással, amely a vélemények, értelmezések és visszaemlékezések azonosítható, és egymással vitatkozó vezérfonalait alakítja ki majd.

Szabó Andrea (MTA TK PTI; ELTE ÁJK, szabo.andrea@tk.mta.hu), Susánszky Pál (MTA TK PTI, MTA–ELTE Peripato Kutatócsoport, susanszky.pal@tk.mta.hu):
Részvételi mintázatok a választási kampányban

Az NKFI 119603 számú kutatási projekt keretében Magyarországon egyedülálló módon választáskutatási panel vizsgálatot készített kutatócsoportunk. E vizsgálat keretében lehetőség nyílt a kampányidőszakban regisztrálható részvételi mintázatok egyéni szintű összehasonlítására. Egészen pontosan azt vizsgáljuk az előadás során, hogy igaz-e az a hipotézis, mely szerint a választási kampányban megváltozik a politikai részvétel jellege. Visszaszorulnak az extraparlamentáris típusok, és a korábbiakhoz képest megerősödnek az ún. hagyományos, választásokhoz sokkal inkább kötődő politikai jellegű részvételi aktusok. Mindamelllett a választási kampány a politikai részvétel apály-jelenségével jár együtt.

Farkas Eszter (MTA TK PTI, farkas.eszter@tk.mta.hu): **Civilség és politika határán – a civil mozgalmak hatása a politikai részvételre: A Magyar Kétfarkú Kutypárt mint a magyar politikai tér rendhagyó szereplője**

A „viccpárt” 2003-as alapításakor vélhetően egyik alapító tag sem gondolta volna, hogy a szervezetből a 2018-as országgyűlési választásokra folyamatosan 1 százalékon mérhető releváns politikai tényező válik. Az elmúlt 15 évben jelentős változások következtek be mind a szervezet profilját, mind infrastruktúráját tekintve, de a lényeg ugyanaz maradt: továbbra is ők a Fidesz–KDNP-kormány tevékenységét leghumorosabban kritizáló szervezet. Politikai akcióik között a lokálpatrióta aszfaltfestés, virágültetés, de különböző tüntetések, demonstrációk is megtalálhatóak. A 2018. március 15-i Békemenetükön már több ezer ember vonult fel a paródia nyelven megfogalmazott üzeneteik alatt. A Kutypárt tevékenysége politikatudományi szempontból több kérdést is felvet. Milyen hatással van a viccpárt (vagy ahogy ők magukat ma már nevezik: vicces párt) tevékenysége a magyarországi politikai részvételre? Mit gondolnak a politikáról és magáról az MKKP tevékenységéről azok, akik a „Több mindent, kevesebb semmit!”, vagy éppen a „Mindent megígérünk!” matrikáikat kiragasztyák, kedvelik a közösségi média oldalakon? Mi a párt felelőssége a magyarországi ellenzéki politikai térben, hogyan látják ebből a szempontból magu-

kat, illetve hogyan tekintenek rájuk a választók? Kutatásom során ezekre a kérdésekre keresem a választ. Kutatási kérdéseim megválaszolásához három módszer együttes alkalmazására vállalkozok. A Választás 2018. kutatási projekt keretében három hullámban panel kérdőív lekérdezésére kerül sor, melyben a válaszadóknak lehetőségük nyílik az MKKP-val kapcsolatos véleményük kinyilvánítására. Többváltozós regressziós modellemben ezen függő változó alakulását tesztelem. Továbbá a párt főbb politikusaival készített mélyinterjúk, illetve szavazóik körében zajlott fókuszcsoporthoz beszélgetések segítségével kvalitatív módon tárom fel a fenti kérdésekre a választ. Végezetül a március 15-i Békemenet felvonuláson készített kérdőíves felmérés eredményeit használom fel a tüntetésen részt vevők politikai motívációinak elemzéséhez.

Papp Zsófia (MTA TK PTI, papp.zsofia@tk.mta.hu): **Policy responsiveness under mixed-member electoral rules. The substantive representation of rural interests in the Hungarian Parliament**

Members of Parliament are generally regarded as ‘single-minded seekers of re-election’: activities carried out by them serve the purpose of gathering votes. Policy responsiveness is considered an effective tool of representing the aggregated interests of a well-defined group of voters. Given the information scarcity about voter opinion, the profile of the constituency might serve as a shortcut legislators can use in calibrating their parliamentary work. However, electoral rules may affect how MPs react to differences in district profiles. This paper asks the question whether or not legislators in a mixed-member electoral system react to the profile of the constituency on the course of their parliamentary work, and if yes, whether the magnitude of their reaction is dependent upon what type of mandate they hold. I answer these questions by using data on Hungarian MPs’ parliamentary questions, committee assignments and the socio-demographic profile of the constituencies regarding agriculture for three consecutive electoral terms (1998–2010). I find that the increasing share of the agricultural population increases the frequency with which MPs ask agricultural questions, as well as the likelihood of membership in the Agricultural Committee. Furthermore, in the case of high-profile activities no difference was found between SMD and list MPs indicating that in a mixed system with multiple candidacy the electoral incentive overwrites those created by the institutions.

2. szekció: Közpolitikai napirendek, közpolitikai és intézményi változások

Szekcióvezető: Sebők Miklós, MTA TK PTI)

6. panel: Európai és magyar közpolitika (péntek, 12:30–14:00 JTI tárgyaló)

Bíró-Nagy András (MTA TK PTI, biro-nagy.andras@tk.mta.hu): **A magyar közpolitika európaizációja: egy empirikus kutatás**

E kutatás az európai uniós tagság magyar közpolitikára gyakorolt hatását vizsgálja. Magyarország már ugyan közel 15 éve az EU tagja, mégis szinte teljesen feldolgozatlan területnek számít, hogy mennyiben feleltek meg a magyar kormányok az uniós jogszabályokkal és ajánlásokkal kapcsolatos elvárásoknak és kötelezettségeknek. Ez az előadás bemutatja azt a kutatási koncepciót, amelyet megvalósítva feltárható lesz a valós EU-hatás a magyar közpolitikára 2004 és 2018 között, és beazonosítható válik, hogy mely területeken érzékeli a magyar társadalom az uniós tagság hatását a hétköznapokban. A kutatás első nagyobb pillérében megvizsgálom az uniós csatlakozásunk óta hivatalban lévő magyar kormányok tevékenységei közötti hasonlóságokat és különbségeket az uniós szintű jogszabályok és az országspecifikus ajánlások hazai átvétele, megvalósítása terén. A kötelezettségsszegési eljárások feldolgozásával annak bemutatására is törekszem, hogy melyek voltak a leginkább konfliktusos területek az EU és a magyar kormányok között 2004 óta. A kutatás másik pillére túlnyúlik a jogszabályi és az ajánlásoknak történő megfelelés szintjén, és a magyar társadalom véleményét és attitűdjeit méri fel az EU hazai közpolitikai befolyásával kapcsolatban. A több éves kutatási koncepció bemutatása mellett a prezentáció már tartalmazza a magyar törvényalkotás európaizációjával kapcsolatos első eredményeket. A 2006–2010-es és a 2010–2014-es ciklusok törvényalkotásának összehasonlítása lehetővé teszi annak vizsgálatát, hogy az EU-hoz való változó kormányzati hozzáállás tükröződik-e az uniós jogszabályok és normák átvételi hajlandóságában is.

Makszin Kristin (MTA TK PTI, makszin.kristin@tk.mta.hu): **Fallen from grace: Rating agencies' scrutiny of politics in advanced economies**

How do credit rating agencies (CRAs) judge the creditworthiness of countries? This question has become especially pertinent for Europe in the wake of a series of sovereign debt crises, during which credit rating agencies (CRAs) played an important role by precipitating market panics and were criticized for being overly aggressive against some governments. But did CRAs' approach to judging countries policies and politics become more aggressive than it was before or is it more that the usual surveillance has become more uncomfortable for policy makers under the adverse economic conditions? This paper contends that rating agencies significantly changed

their attitude towards prosperous developed countries since the start of the crisis. They now treat these prosperous developed countries the same way as they used to treat developing countries in the decades before the crisis. This implies far greater and more inquisitive scrutiny of political developments and politically loaded policy decisions in developed countries than before. The findings arise from the quantitative text analysis of over 600 rating reports issued by Standard and Poor's between 1999 and 2012 for European countries.

Medve-Bálint Gergő (MTA TK PTI, medve-balint.gergo@tk.mta.hu): Uniós támogatások az EU keleti perifériáján: egyensúlyozás hatékonyság és méltányosság között

A 2000-es évek eleje, a lisszaboni stratégia meghirdetése óta az Európai Unió egyik fő célkitűzése a versenyképesség növelése és a gazdasági növekedés serkentése, ezzel párhuzamosan pedig a korábbinál sokkal nagyobb hangsúlyt helyez a kohéziós politika pénzügyi forrásainak hatékony felhasználására (hatékonyság elve). Egyúttal háttérbe szorult a területi egyenlőtlenségek csökkentésére való törekvés, noha az EU továbbra is támogatja a leghátrányosabb helyzetben lévő régiók felzárkózását (méltányosság elve). Ez a két, egymással szembenálló elv (hatékonyság vs. méltányosság) komoly kihívás elé állította a kelet-európai tagállamokat: egyfelől elvárás volt velük szemben, hogy minél gyorsabban felzárkózzanak a legfejlettebb tagokhoz, amelynek egyik módja, hogy az uniós támogatásokat a viszonylag fejlettebb, de az EU átlaghoz képest még elmaradott régiókba („növekedési pólusok”) csatornázzák. Ugyanakkor az egyre növekvő belső területi egyenlőtlenségek csökkentése is sürgetővé vált, melyhez az uniós forrásoknak a legszegényebb régiókba való összpontosítására volna szükség. Ez a tanulmány azt mutatja be, hogy a 2007–13-as programozási időszakban a kelet-európai régiók uniós támogatási besorolása a hatékonyság elvét szolgálta, amellyel a fejlettebb területeknek kedvezett az uniós támogatások elnyerése terén. Ugyanakkor ez a hatás függ az adott tagállam kormányzati teljesítményétől (quality of government). Egy egyedi, az összes kelet-európai régiót magában foglaló adatbázison lefuttatott hierarchikus regressziós modellek eredményei azt mutatják, hogy a kormányzati teljesítmény növekedésével a fejlettebb régiók előnye az egy főre jutó elnyert uniós támogatások terén csökken. Ez azt sugallja, hogy a méltányosság és a hatékonyság elve közötti egyensúly a gyakorlatban a kormányzati teljesítmény függvénye: habár az EU a hatékonyság elvét támogatta, ennek teljesülésének mértéke a keleti tagállamokban a belső kormányzati teljesítménytől függött.

7. panel: Önkormányzatok, közpolitika, közigazgatás I. (péntek, 14:10–15:40 JTI tárgyaló)

Ványi Éva (Budapesti Corvinus Egyetem, eva.vanyi@uni-corvinus.hu), Káplár Attila: **Hálózatosodási lehetőségek a helyi gazdaságfejlesztésben**

Az előadás célja Székesfehérvár, mint megye-, és régióközpont helyi vállalkozásfejlesztési lehetőségeinek bemutatása. A város a rendszerváltás előtt is és ma újra meghatározó ipari centruma a térségnek, azonban, hasonlóan az egykori nagy ipaközpontokhoz, a rendszerváltás utáni éveket Székesfehérváron is a gazdasági lehetőségek újragondolása jellemezte. A helyi politikai döntéshozatal nagy hangsúlyt fektetett a város iparának újraindítására, a munkahelyteremtésre. A város a kezdetektől törekedett a kis- és nagyvállalkozásoknak megfelelő gazdasági környezet kialakítására, részben a saját forrásból üzemeltetett Vállalkozásfejlesztési Központ, részben helyi ipari parkok kialakításával, folyamatos fejlesztésével. A tanulmány alapját jelentő kutatás azt a kérdést járja körbe, hogy milyen lehetőségei vannak a helyi önkormányzatnak a gazdaságfejlesztésben, milyen együttműködési csatornák alakultak ki és működnek a város vezetése és a helyi gazdasági szereplők között. Ezen kérdéskör mentén vizsgálatra kerülnek a város gazdaságfejlesztési elképzelései, a helyi gazdasági döntéshozatal működési módja, valamint feltárássra kerül az önkormányzat és a helyi gazdasági szervezetek kapcsolati hálója, egymásra hatása. A két szereplő ugyan kölcsönösen egymásra van utalva, de a kutatás azt is igazolja, hogy a jogszabályi változások következtében az országos, központi szint hatása egyre erőteljesebb a helyi gazdaságpolitikai fejlesztésekben. A gazdasági szervezetek adminisztrációs kötelezettségeik mentén inkább a Kormányhivatalokhoz kapcsolódnak, a megyei kamara stratégiai partnerként tekint a központi hivatalokra. A helyi politikai döntéshozatal számára pedig kiemelten fontos az informáltság az Európai Unió források és az országos gazdasági fejlesztések tekintetében.

Dúró József (BCE Politikatudományi Intézet, jozsef.duro@uni-corvinus.hu), Bajkó Csaba: **Gazdaságfejlesztési döntéshozatal Tatabányán**

Az előadás a tatabányai gazdaságfejlesztést, ezen belül is különösképpen a gazdaságfejlesztési döntések meghozatalát és az egyes szereplők közötti hálózatosodást mutatja be. Komárom-Esztergom megye székhelye a rendszerváltás egyik komoly veszteségnek tekinthető abból a szempontból, hogy a város gazdasága nagyban támaszkodott a helyi bányászatra. A bánya bezárása (1990-es évek közepe) után azonban gyakorlatilag a nulláról kellett újraépíteni a település gazdaságát. Tatabánya esete éppen ezért érdekes és egyedi: az 1996-ban létrehozott Gazdaságfejlesztő Szervezet (GFSZ) révén ugyanis önkormányzati tulajdonban lévő, nonprofit kft-ként működő társaság kezébe került ezen tevékenység. A GFSZ egyértelműen központi szereplőnek tekinthető a város gazdasági életében: kulcsszerepet játszott az ipari park létrehozásában és megtöltésében, illetve közvetítőként is fellép a vállalatok és az

önkormányzat között. Fontos hangsúlyozni azonban, hogy a beruházások városba érkezése szempontjából a Nemzeti Befektetési Ügynökség (HIPA), illetve jogelődje (HITA) is komoly jelentőséggel bír. A város gazdasága ma több lábon áll, és – a térség más vezető településeihez hasonlóan – munkaerőhiánnyal küzd. Ez utóbbi tényből következik, hogy ma már nem új vállalatok odacsábítása a cél, hanem a munkaerő bevonása. A döntéshozatalban központi szerepet játszik Schmidt Csaba polgármester, aki komoly rálátással bír erre a területre, illetve pártján (Fidesz) belül is fontos aktornak tekinthető, akárcsak a térség országgyűlési képviselője, Bencsik János korábbi polgármester. Az előadás végkövetkeztetése, hogy az érdekek becsatornázása egyedi alapon a GFSZ-en keresztül történik, ugyanakkor mind a kormányzati intézmények fontossága, mind pedig a kormánypártban befolyással bíró polgármester és országgyűlési képviselő szerepe rávilágít arra, hogy a helyi szint nehezen értelmezhető az országos szint ismerete nélkül.

Pénzes Ferenc (DE Állam- és Jogtudományi Kar, penzes.ferenc@law.unideb.hu), Fónai Mihály (DE Állam- és Jogtudományi Kar, fonai.mihaly@law.unideb.hu): **Helyi közpolitikai döntések egy a helyi környezetpolitika formálására irányuló empirikus kutatás eredményeinek tükrében**

Magyarországon az 1989–1990-es rendszerváltást követően három közigazgatási reformhullám mutatható ki. Az elsőt (1989–1998) a demokratikus kormányzati berendezkedés kiépítésével és a piacgazdaságra való átállással összefüggő intézmények létrehozása jellemezte. A másodikban (1998–2010) két fő motívum fedezhető fel: az „európaizáció”, vagyis az intézmény- és szervezetrendszer hozzáigazítása az uniós elvárásokhoz, valamint a „prezidencializálódás”, a kormányzat és a kormányfő hatásköreinek kiterjesztése. A harmadik periódust (2010–2016) a centralizáció és a területi kormányzás rendszerében az önkormányzatok szerepének gyengülésével párhuzamosan a területi államigazgatás megerősödése jellemzi. Az önkormányzatok esetében így joggal beszélhetünk modellváltásról az elmúlt évek tekintetében. A korábbi önkormányzati dominanciájú területi kormányzást a centralizált (dekoncentrált) „helyi állam” modellje váltotta fel. Az önkormányzatok által korábban ellátott feladatok egy részét a megyei és járási kormányhivatalok vették át. A korábbi modellben az önkormányzatokhoz telepített feladatköröket javarészt ezekhez a hivatalokhoz delegálták, s egyedül a helyi gazdaságfejlesztés terén kaptak plusz lehetőséget a települések. Mindez a helyi önkormányzatoknak a települési környezetvédelemben játszott szerepét is jelentősen befolyásolja. Előadásunkban egy, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán folyó kutatás első empirikus eredményeit foglaljuk össze („Helyi önkormányzati szerepek és eszközök az ökológiai fenntarthatóság megvalósításában”). Megállapításainkat egy empirikus kutatás eredményeire alapozzuk, 515 települési önkormányzatnak a környezeti kérdésekben kompetens munkatársainak a válaszai, illetve fókuszcsoportos interjúk alapján. A

kutatás főbb eredményei azt mutatják, hogy a környezet ügye fontos az önkormányzatok számára, részben a jogi szabályozás, részben a pályázati kritériumok, és a helyi társadalom véleménye és elvárásai miatt, ám ettől függetlenül maga a megvalósuló „környezeti politika” elsősorban egy, a már kialakult helyzetekre reflektáló politikát jelent. Kutatásunk sok szempontból tényfeltáró jellegű, így az eredmények elemzésében a leíró jelleg dominál. A kérdőíves kutatás eredményei azt mutatják, hogy a válaszoló önkormányzatok bizonytalanok a környezeti kérdések helyi kezelésében. Az önkormányzatok esetében a proaktív magatartást tartanák fontosnak, miközben inkább a kialakult problémákra való reagálást érzik jellemzőnek. Jelentős eltérést tapasztaltunk a környezeti problémák kezelésének ideális és tényleges megítélésében is. Az „ideális” helyzet az önkormányzatok szerint a lakosság és a civil szervezetek tájékoztatását és bevonását jelentené, ezzel szemben a gyakorlatban a technokratákra koncentrááló megoldások dominálnak.

Hajnal György (BCE; MTA TK PTI, gyorgy.hajnal@uni-corvinus.hu): **Az EU szerepe a közigazgatási kapacitásépítésben Magyarországon**

A tanulmány célja a külföldi donorok (mindenekelőtt az EU) által a magyar kormányzatikapasitás-fejlesztésben betöltött szerep vizsgálata. Célunk az egyes reformterületek a strukturális és kohéziós alapok általi "lefedettségének", illetve végső soron az EU fejlesztéspolitikai célok és a magyar kormányzati reformszándékok és -napirendek közötti kongruencia és konfliktus vizsgálata. A kutatás és tágabb, európai összehasonlító vizsgálat egyik – Magyarországot érintő, közbenső – lépése.

8. panel: Önkormányzatok, közpolitika, közigazgatás II. (péntek, 15:50–17:10 JTI tárgyaló)

Várnagy Réka (BCE, reka.varnag@uni-corvunus.hu), Pásztor Gábor: **A beruházás-ösztönzés közpolitikai hálózata Veszprém**

A gazdasági fejlettség szempontjából a települések életében a beruházások volumene kiemelt jelentőséggel bír, sok esetben gazdasági növekedés kulcsa és így az adott város sikerességének mércéje is. A beruházás-ösztönzés, mint közpolitika így helyi szinten kiemelt figyelmet kap és egy többdimenziós térben formálódik: a politikai szereplők megfelelési vágya, az érintett gazdasági szereplők érdekei, a lakosság elvárásai és az országos politika lehetségszerkezete egyaránt korlátozza és motiválja a döntéshozatalt. Bár a beruházás-ösztönzés célrendszere látszólag egyértelmű – a gazdasági növekedés előmozdítása és a beruházások támogatása –, a szereplők eltérő érdekei potenciális konfliktusforrást jelentenek. Felvetődik a kérdés, hogy ebben a többdimenziós térben mi és/vagy ki határozza meg a beruházás-ösztönzési tevékenység irányát, prioritásait, illetve módszereit és eszközeit? A kutatás az EFOP-3.6.1-16-2016-00013 projekt keretében Veszprém városában végzett terepmunka első eredményeire támaszkodva kívánja feltérképezni a város közpolitikai hálózatát,

beazonosítani a lehetőségek szerkezetét meghatározó tényezőket és a döntéshozatal kritikus szereplőit. A helyi közpolitikai hálózat feltérképezésén túl kitér a helyi szint és az országos szint viszonyára és általában a helyi döntések szabadságfokának értékelésére is.

Kopasz Marianna (MTA TK PTI, kopasz.marianna@tk.mta.hu): Oktáspolitikák és az iskolai teljesítmény nemek közti egyenlőtlenségei: egy komparatív vizsgálat eredményei

Korábbi kutatásokból ismert, hogy a lányok jobb teszteredményeket érnek el olvasásból, miközben lemaradnak a fiúk mögött matematikából. A nemek iskolai teljesítményének különbségei ugyanakkor jelentős eltérést mutatnak az országok között. Az előadás egy olyan kutatás eredményeit ismerteti, amely azt vizsgálja, hogy az iskolai teljesítmény nemek közti különbségei hogyan függenek össze az iskolarendszer olyan jellemzőivel, mint amilyen az iskolai szelekció (tracking), az évismétlés vagy a tanulóorientált tanítási gyakorlat. A kutatás 2012-es PISA-adatok elemzésén alapul.

Jugovits Károly (BCE Politikatudományi Doktori Iskola, jugovitskaroly@gmail.com): Intézményesültség versus szabályozottság: evalváció a V4-országokban

Előadásom a közpolitika-értékelés (evalváció) szakirodalmának hagyományosan nyugat-európai orientációjával szemben egy napjainkig – kevés kivételtől eltekintve – szinte feltáratlan terület, a kelet-közép-európai országok, kiemelten Magyarország program-kiértékelési gyakorlatának jogszabályi hátterét vizsgálja. A nemzetközi irodalom az elmúlt évek során számos esetben felvetette, hogy a közpolitika-értékeléssel kapcsolatos lehetséges jövőbeli kutatási irányok között elsődleges helyen szerepel az ilyen kutatások hatókörének kiszélesítése, ez idáig azonban csak Dél-Európa, valamint Ázsia és Afrika olyan fejlődő államairól készültek elemzések, amelyekben ekkor már szilárd alapokkal rendelkező gyakorlatok és intézmények jelentek meg. Kelet-Közép-Európa kapcsán eközben mind a mai napig hiányzik az elméleti tudás és a gyakorlati tapasztalatok összevetése. Az értékelés gyakorlatát kutató írások általában nem érintik azokat az országokat, amelyekben nincs a közpolitikai programok hatásainak felmérésére egy jól kialakult, megszilárdult (intézményesült) rendszer, olyan írásokról pedig nincs ismeret, amelyek kifejezetten arra a kérdésre keresnék a választ, hogy miért nem alakultak ki efféle intézmények, eljárások, vagy azok jogi feltételei ezen országokban. Előadásomhoz ezért megfelelő kiindulási pontot csupán a kelet-közép-európai régióval valamilyen aspektusból összehasonlítható más országsoportok jogi szabályozására vonatkozó forrásmunkák, illetve azon források jelentenek, amelyek a téma más aspektusaiból, marginálisan érintik az evalváció és az intézményesültség jogi kérdéseit. Előadásom kérdései mindezek

alapján az alábbi kategóriák szerint fogalmazhatók meg: 1. Az evalváció jogi szabályozása összehasonlító keretben: milyen mértékben tekinthető szilárdnak az evalváció jogi háttere Magyarországon, illetve vele összehasonlításban a kelet-közép-európai régió, pontosabban a visegrádi országsoport további országaiban, úgy mint (a) foglalkozás, szakma, tevékenység, illetve (b) mint a kormányzati döntéshozatal szerves, valós funkciót betöltő része? Vajon ezekben az országokban – az evalvációs irodalom eddigi ismereteivel összhangban – valóban jóval kidolgozottabb eljárások és fejlettebb intézményi-jogi környezet, összességében inkább intuitív közpolitika-alkotás folyik? 2. A szabályozhatóság kérdései: a közpolitika-értékeléssel foglalkozó irodalom kapcsán továbbá arra a kérdésre is keresem a választ, hogy vajon alkalmazhatók-e a rendelkezésre álló nemzetközi szabályozási minták az általam vizsgált országokra? Avagy Kelet-Közép-Európa közpolitika-értékelési gyakorlatát tekintve (is) elkülönült egységet alkot, amire csak részben bizonyul igaznak az eddigi tudásunk? 3. A jogi hátteret meghatározó tényezők: az első két kérdés megválaszolásával lehetőség szerint az is a célom, hogy megválaszoljam, lehetséges-e egy olyan elméleti keret megfogalmazása, ami az ezen országokban tapasztalható gyakorlatokat precízebben képes leírni. Vagyis, hogy miért alakult ki egyes országokban jogilag szabályozott közpolitika-értékelési kapacitás, és miért nem más országokban? Mekkora szerepe volt ebben a politikának (elvárásoknak, hatékonyságnak, lojalitásnak stb.), illetve azonosíthatók-e a politikai-közigazgatási kultúra sajátosságai, tartós minőségei, esetleg regionális hasonlóságok?

Petrovics Nándor (BCE Politikatudományi Doktori Iskola, nandor.petrovics@unicorvinus.hu), Katona Márton (Budapesti Corvinus Egyetem, marton.katona@unicorvinus.hu): **Kooperatív közszolgáltatások Székesfehérváron – az önkormányzatok átalakuló szerepe**

A Kooperatív közszolgáltatások koncepciója (coproduction, cocreation, cooperative governance) a közmenedzsment szakirodalom egyik központi témája napjainkban. A tanulmány célja, hogy a szakirodalom alapján bemutassa a kooperatív közszolgáltatások elméletét, annak alapvető fogalmait, keretrendszerét. Az ebből származó előnyöket és hátrányokat, illetve a megvalósítás alapvető feltételeit. A közszolgáltatás nyújtás folyamatában a résztvevők szerepe és feladata is átalakul. A kooperatív közszolgáltatások nagy feladatot, kihívást és egyben nagy lehetőséget is jelentenek az önkormányzatoknak, az állampolgároknak és a civil szervezeteknek. Azáltal, hogy nagyobb szerepet kapnak a tervezésben/megvalósításban/ellenőrzésben az állampolgárok, a politikai viszonyok átalakulása is nagyobb figyelmet kap. A tanulmány célja, hogy a nemzetközi szakirodalmat elemezve és felhasználva Székesfehérvár megyei jogú város példáján keresztül bemutassa a kooperatív közszolgáltatásokban rejlő lehetőségeket és veszélyeket, illetve a megvalósítás feltételeit mind a helyi önkormányzat, mind a helyi lakosság szempontjából. A kutatás a EFOP-3.6.1-16-2016-00013 projekt keretében és finanszírozásában valósul meg.

9. panel: Politika és közpolitika I. (szombat, 9:00–10:30 JTI tárgyaló)

Pócza Kálmán (MTA TK PTI, pocza.kalman@tk.mta.hu), Dobos Gábor (MTA TK PTI, dobos.gabor@tk.mta.hu), Gyulai Attila (MTA TK PTI, gyulai.attila@tk.mta.hu): **Az Alkotmánybíróság döntéseinek erőssége politikailag releváns ügyekben (1990–2015)**

Az előadás arra a kérdésre keresi a választ, hogy az Alkotmánybíróság milyen erősségű döntéseket hoz politikailag relevánsnak minősíthető ügyekben. A kutatás a JUDICON (judicon.tk.mta.hu) projekt módszertana és a projektben létrehozott, az 1990 utáni AB-döntéseket feldolgozó adatbázis alapján vizsgálja az alkotmánybíró-sági döntések erősségét és típusait, illetve azt, hogy a döntések milyen mértékben korlátozzák a törvényhozás mozgásterét. A vizsgálat fókuszában a testület politikailag releváns döntései állnak. Azokat a döntéseket tekintjük fontosnak politikai szempontból, amelyeket a politikai rendszer más szereplői (például a pártok, az államfő, a kormány tagjai stb.) is elég fontosnak találtak ahhoz, hogy reagáljanak rá – ennek indikátoraként a tanulmányban MTI megszólalásokat gyűjtöttünk és kódoltunk. A kutatásban vizsgáltuk a politikailag releváns és nem-releváns ügyekben hozott döntések erősségének különbségeit, a döntéstípusok gyakoriságát, az 1990–2015 közötti időszak időbeli változásait, összességében tehát azt, hogy a politikailag releváns ügyek következetesen erősebb vagy gyengébb alkotmánybíró-sági döntéseket vontak-e maguk után.

Molnár Csaba (MTA PTI; BCE, molnarcsaba0903@gmail.com): **Az interpellációk szerepe és napirendjük alakulásának dinamikája Magyarországon (1949–2018)**

A Comparative Agendas Project (CAP) magyar ága a nemzetközi kutatáshoz hasonlóan a magyarországi közpolitikai napirend dinamikáinak feltárását végzi a kutatás általános, elsősorban nyugati típusú demokráciák vizsgálatára kifejlesztett módszertanával. A politikai napirendre vonatkozó kutatások új irányát képezik a különböző politikai rezsimekben megfigyelhető dinamikák összehasonlítása. Ezen kutatások ugyanakkor mindeddig elkerülték a XX. század során számtalan rezsímváltást átélő közép-európai országok vizsgálatát. A változatos magyarországi rezsimek közül két stabil esetre, az 1949 és 1990 között fennállt nem szabad (szocialista) berendezkedésre, valamint az 1990 óta fennálló szabad (demokratikus) rezsímrre fókuszálunk. A különböző rezsimek politikai napirendjeinek összehasonlító vizsgálatai eddig jellemzően a közpolitikai döntéshozatal prioritásainak legjobb mércéjét jelentő költségvetésekre koncentráltak. Ugyanakkor ezen vizsgálatokat érdemes kiegészíteni olyan irányú kutatásokkal, amelyek sokkal inkább a nyilvánosságnak szóló politikai napirendre irányulnak. Az alábbi tanulmányban utóbbi egyik speciális típusát, az interpellációt vizsgáljuk meg, feltéve a kérdést, milyen jellegzetességeket figyelhetünk meg a 1949 utáni magyarországi rezsimek interpellációi napirendje rezsimeken belüli alakulásának változásában.

Kántor Zoltán (PPKE; Nemzetpolitikai Kutatóintézet, zoltan.kantor@bgazrt.hu):
Nemzetpolitika: tudomány, politika vagy szakpolitika?

Előadásomban a nemzetpolitika (elsősorban a 2010–2018-as kormányzati ciklusok) intézményi átalakulását mutatom be az alábbi tagolásban: A külhoni magyarságot érintő törvényhozás, a nemzetpolitika dokumentumai; a kormányzati intézményrendszer kialakulása és átalakulása, a nemzetpolitika közigazgatása, a nemzetpolitikai döntéshozatal; a magyar állam és a külhoni magyarság viszonyrendszerének alakulása; támogatáspolitikai; tudomány és politika kölcsönhatása a nemzetpolitika területén. A bemutatásra alapozva, a döntéshozatal és a végrehajtás kapcsán a különböző politikai és közigazgatási szereplők közötti versenyt és együttműködést elemzem, külön kitérve a politikatudomány, mint tudomány lehetőségeire és korlátaira a nemzetpolitika elemzése kapcsán.

10. panel: Politika és közpolitika II. (szombat, 10:40–12:20 JTI tárgyaló)

Molnárné Balázs Ágnes (NKE Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, balazsagnes@windowslive.com): **A nemzetiségi szervezetek becsatornázása a politikai döntéshozatalba Magyarországon**

A kisebbségek közügyekben való hatékony részvételének kérdését számos szempontból vizsgálhatjuk. Ezzel a témával több nemzetközi dokumentum is foglalkozik. Ilyen dokumentumok az EBESZ Lundi Ajánlásai, valamint az Európa Tanács Kisebbségvédelmi Keretegyezménye Tanácsadó Bizottságának tematikus kommentárja. Ezen dokumentumok a választott szervezetekben való képviselő mellett kiemelt fontosságúként jelölik meg többek között a különféle konzultációs mechanizmusok meglétét, a nemzetiségek szervezeteinek döntéshozatalba való bevonását. Jelen tanulmány ezen dokumentumokra és a kisebbségek szervezeteinek közpolitikai döntéshozatalba való bevonására vonatkozó szakirodalomra támaszkodva arra keresi a választ, hogy ezen folyamatok Magyarországon miként működnek, és történt-e bennük valamiféle változás 2011-et követően, az új nemzetiségekre vonatkozó joganyag megalkotása kapcsán, vagy pedig a nemzetiségi szószólók 2014. évtől kezdődő működésével párhuzamosan. (Az előadás az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-17-3-I-NKE-24 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság programjának támogatásával készült.)

Molnár Gábor Tamás (BCE Politikatudományi Doktori Iskola, molnargabortamas@gmail.com): **A szakmai szerveződések szerepe – tanulságok egy magyar sikerárgazat esetéből**

A politikai gazdaságtan régóta hangsúlyozza az egyének és az állam közötti „köztes intézmények” fontosságát egy jól működő politikai közösség szempontjából. Milyen

szerepeket töltenek be a vállalkozók szerveződései egy iparág és a kapcsolódó közpolitikai terület sikeres működtetésében? A szakirodalom többféle választ kínál az érdekérvényesítéstől az önszabályozáson át a szakmaiság intellektuális és normatív megalapozásáig. Esettanulmányunk tárgya egy különösen sikeres és erősen intézményesült terület, a magyar vetőmag ágazat. Az egy iparágra való fókuszálás lehetővé teszi az intézményesülés történetének, formáinak, mozgatórugóinak és eredményeinek feltárását, azok ütköztetését az elméleti eredményekkel. Az eset feltárása félig strukturált interjúkon alapul az iparág működtetésében jelentős szerepet betöltő vállalati és állami vezetőkkel. Az iparági szereplők sikeres megoldásokat találtak egyes koordinációs problémákra, nem voltak képesek viszont az önszabályozás és érdekérvényesítés komolyabb szintjének intézményesítésére. Az esettanulmány eredményeként hipotéziseket fogalmazunk meg arról, hogy a kollektív cselekvési problémák, az intézményesülés és a társadalmi-politikai kontextus jellemzői hogyan befolyásolják a szakmai szerveződések funkcióit és sikerességét.

Pokornyai Zsanett (MTA TK PTI, pokornyai.zsanett@tk.mta.hu): **A miniszterelnöki beszédek és a kormányzati napirend diverzitásának összefüggései Magyarországon (1990–2018)**

Jelen tanulmány a magyar kormányzati napirend megosztottságát – más néven diverzitását – a rendszerváltás után hatalmon lévő kormányfők beszédein keresztül vizsgálja. Míg a nemzetközi szakirodalom a parlamenti felszólalásokban megjelenő közpolitikai témákra fókuszál, jelen írás a parlamenten kívül elhangzott beszédek vizsgálatára is kiterjed. A magyar miniszterelnökök jellemzően eltérő gyakorisággal használják az Országgyűlés nyújtotta fórumot a kormányzat számára lényeges közpolitikai ügyek megjelenítésére. Felvetésünk szerint, az ülésnapok során gyakran felszólaló, illetőleg a ritkábban szót kérő kormányfők beszédei ezáltal eltérő mértékben tükrözhetik vissza a végrehajtó hatalom napirendjén szereplő ügyek közötti erőviszonyokat. Az elemzésünkben vizsgált kormányfők stratégiai között ezáltal jelentős eltérések mutatkozhatnak a tekintetben, hogy a parlamenti, vagy az Országgyűlés falain kívüli fórumot használják a kormányzati agendán domináns témák bemutatására. Amennyiben jelen felvetésünk beigazolódik, a végrehajtó hatalom napirendjének átfogó vizsgálatához a parlamenten kívül elhangzott beszédek közpolitikai elemzése is szükséges. Hipotéziseink teszteléséhez a Comparative Agendas Project magyar kutatócsoportja által felépített két adatbázist, a kormányfői felszólalásokat (1990–2018), valamint a parlamenten kívül elhangzott miniszterelnöki beszédeket (1990–2018) összefogó adattáblákat használjuk fel.

3. szekció: Politikaelmélet és választás: legitimitás, pluralizmus, illiberalizmus

Szekcióvezető: Balázs Zoltán (BCE; MTA TK PTI)

11. panel: Eszmék, gondolkodók (péntek, 12:30–14:00 K FSZ 2)

Antal Attila (ELTE ÁJK; Politikatörténeti Intézet Társadalomelméleti Műhely, antal.attila@ajk.elte.hu): **A politikai képviselet radikális megújítása**

Napjainkra nyilvánvalóvá kezd válni, hogy a különféle (közvetett vagy közvetlen) képviseleti modellek komoly válságban vannak: elkerülhetetlennek látszik a politikai képviselet és ezen keresztül a képviseleti demokrácia rendszerének alapvető megújítása. Az előadás azt vizsgálja, hogy a radikális demokrácia elméletei, a kritikai és a társadalomelméleti irodalom egyrészt hogyan írja le a politikai képviselet itt jelzett válságát, másrészt arra is vállalkozik, hogy ebből a szakirodalmi háttérből kiindulva néhány megoldási javaslatot vázoljon fel. Az előadás főként a következő szerzők elméleteit vizsgálja meg: Benjamin Arditi, Yannis Marco Briziarelli Stavrakakis, Giorgos Katsambekis, Benjamin De Cleen, Óscar García Agustín, David Van Reybrouck, Michael Hardt és Antonio Negri.

Lovász Ádám (ELTE BTK Filozófia Intézet, adam.lovasz629@yahoo.com): **Túl a demokrácián? Hans-Hermann Hoppe paleolibertarianizmusa**

Előadásomban a korai huszonegyedik századi libertárius politikafilozófia egyik legmegosztóbb képviselőjének főbb gondolatainak bemutatására vállalkozom, kritikai megjegyzésekkel kiegészítve. Hans-Hermann Hoppe provokatív, a nemrégiben magyar nyelven is megjelent főművében (Demokrácia, a bukott bálvány) egy hangsúlyosan demokrácia- és modernitásellenes libertarianizmus körvonalait vázolja fel. A las Vegas-i egyetem professzora, aki önmagát Murray Rothbard és Ludwig von Mises jobboldali libertárius hagyományának követőjének vallja, egy sajátos történelemfilozófiai ívet követve a képviseleti demokráciát eredendően kártékony, a tulajdon szabadságára nézve veszélyes berendezkedésként értelmezi. Tézise szerint a képviseleti demokrácia lényegénél fogva hajlamos a tulajdonjogra nézve veszélyes populistá politikai programokkal operáló politikai osztályok kitermelésére. Szemben Thomas Hobbeszal, a természeti állapotot nem a káosszal hozza összefüggésbe Hoppe, hanem olyan spontán „természetes renddel” azonosítja azt, amelyhez képest az állami szuverenitásnak való alárendelődés már eleve egy történelmi bukást és degradációt jelent. Kérlelhetetlenül radikális módon az államot és annak minden intézményét megsemmisítené Hoppe, a közbiztonságot pedig magántársaságokra bízna – egy kizárólag magánjogon alapuló, alulról építkező társadalom megvalósítása érdekében. Noha öndefiníciója szerint „klasszikus liberális” elveket képvisel, a német-amerikai filozófus gondolatait sokkal találóbban „paleolibertáriusként” vagy

„anarcho-kapitalistaként” jellemezhetjük, noha az erősen kultúrkonzervatív elemeket sem nélkülözi. Nem a közjog reformjára vállalkozik, hanem sokkal inkább annak a magánjogi egyezmények rendszerével való teljes és maradéktalan felváltására. A kizárólag önkéntes társuláson alapuló társadalom megteremtésének igénye hangsúlyosan anarchista követelés, noha ez Hoppe-nál társul a magántulajdon védelmének igényével is. Túl a meglehetősen specifikus történelemfilozófiai aspektusokon és a néha túlságosan is szélsőséges kulturális konzervativizmuson, ez utóbbi pontot tekinthetjük Hoppe gondolatmenetének egyik leggyengébb láncszemének. Valamilyen jellegű államhatalom nélkül ugyanis meglehetősen nehéz úgynevezett a magántulajdonhoz való jog védelme. Semmi sem garantálja, hogy a Hoppe víziójában magánhadseregekként funkcionáló biztosítótársaságok ne alakulnának át új, autoriter államszerveződéssé.

Tóth András (MTA PTI TK, tothandhu@gmail.com): Az „illiberalizmus” közgazdasági háttere: lázadás a „neoliberális” világrend ellen és a szelektív gazdasági nacionalizmus

A 2010 utáni magyar politikai rendszer illiberalizmusának egyik komponense a gazdasági illiberalizmus. A gazdasági illiberalizmus legfontosabb vonása egyik oldalról a lázadás a „neoliberális” világrend ellen, s az a hit, hogy ez a világrend a nagyhatalmaknak és a multinacionális vállalatoknak kedvez és nem biztosít feltételeket az ország felzárkózásához a gazdag nyugati országokhoz. Ez az álláspont világosan napfényre került Thomas Piketty nemrégén publikált blogbejegyzése kapcsán, ami még a V4 országok miniszterelnökeinek találkozáján is említésre került a magyar és a lengyel miniszterelnökök szájából. A válasz erre szelektív gazdasági nacionalizmus. A szelektív gazdasági nacionalizmus célja a magyar vállalkozói réteg megerősítése és a bizonyos szektorokban a külföldi gazdasági aktorok visszaszorítása. A modern gazdasági nacionalizmus születése Alexander Hamiltonhoz köthető, aki 1795-ben javasolta védővámok bevezetését a frissen alakult USA-ban az ipar megszületésének elősegítése érdekében. Hamilton gondolatait Friedrich List exportálta Európába. 1844-ben megjelent könyve egyszerre érvelt a frissen alakuló iparágak védelme érdekében védővámokért és egyben az állam fokozott szerepvállalásáért az iparosodás előmozdítása érdekében. Az előadás célja annak bemutatása a releváns közgazdasági és politológiai irodalom alapján, hogy hány különböző ideáltípusa alakult ki eddig a gazdasági nacionalizmusnak, s annak feltárása, hogy melyik típusba tartozik az Orbán-rendszer szelektív gazdasági nacionalizmusa. Az előadás egyben azt is elemzi, hogy melyek a politikai következményei a gazdasági nacionalista közgazdasági programnak. Ennek során kimutatja, hogy miként járul hozzá a gazdasági nacionalizmus a Fidesz sikerességéhez, támogatottságához, illetve, milyen mértékben határozza meg a gazdasági nacionalista közgazdasági világlátás a kormányzás stílusát.

Ujlaki Anna (BCE TK Politikatudományi Doktori Iskola, anna@ujlaki.net): **Igazságos választás? Rawls feminista kritikája**

A kortárs politikai filozófia egyik legtöbbször hivatkozott és egyben legvitatottabb szerzője John Rawls. Rawls politikaelméletét számos szerző az általa kidolgozott „eredeti helyzet” értelmezéséből igyekszik megérteni, továbbfejleszteni vagy épp éles kritikával illetni. Amennyiben az eredeti helyzetet – számos feminista szerzőhöz hasonlóan – eszközként értjük, amely segít igazságos döntést hozni társadalmi és politikai kérdésekben, felmerül, miért hagyja gyakorlatilag teljesen figyelmen kívül a gender szempontját épp az a Rawls, aki szerint rendkívül fontos képesség, hogy magunkat más helyébe képzelve szemléljük a világot. Kutatásomban azokat a feminista kritikákat vizsgálom meg, amelyek azzal vádolják Rawlst, hogy politikaelmélete látszólagos pluralizmusa ellenére valójában felületes az egyik legfontosabb társadalmi intézmény, a család értelmezése kapcsán, ezzel ingatag talajra építi egész elméletét. Amellett érvelek, hogy a Rawlst érő feminista kritika valójában egy tárgyabb kérdéskör, a politikaelmélet absztrakciója mértékéről szóló, rendkívül aktuális vita keretein belül érthető meg.

12. panel: A politika természete (péntek, 14:10–15:40 K FSZ 2)

Botos Máté (PPKE, botos.mate@btk.ppke.hu): **Szubszidiaritás-deficit és legitimitáció**

A kortárs demokrácia-elméletekben a katolikus konzervatívok (Novak, Neuhaus, Berger, stb) az 1970-es évektől kezdve hangsúlyozták a katolikus tanítás részét képező szubszidiaritáselv beillesztését a politikaelméletbe. A Bessette és később Fishkin, majd Habermas által kidolgozott deliberatív demokrácia-elméletek az ezredforduló után jelentős hatást gyakoroltak részben a politikaelméletre, részben a praxisra. A döntéshozatalban való részvételt egyre erőteljesebben hangsúlyozó modern demokráciákban a szubszidiaritás elvének érvényesülése egyre inkább a demokrácia minőségének mutatói közé került, illetve annak ignorálása megközelíthető úgy is, mint ami mind a politikai hatalom, mind a választók részéről súlyos legitimitációs kérdéseket vet fel. Az előadás azt vizsgálja elméleti síkon, hogy a különböző típusú demokráciáknak lehetséges-e egy olyan szempontja, amely a szubszidiaritás respektálását vagy ignorálását méri, s ha igen, annak esetleges hiánya jelentheti-e egy demokratikus rendszer legitimitásának megkérdőjelezését.

Gyulai Attila (MTA TK PTI, gyulai.attila@tk.mta.hu): **Antipluralizmus, illiberalizmus és az erő igazsága**

Az előadás azt vizsgálja, hogy milyen fogalmi kapcsolat áll fenn az antipluralizmus és a „might is right” felfogás között az illiberális demokráciában. A liberális demokrácia fogalma feltételezi a pluralizmust. Ebben a felfogásban a demokrácia éppen attól tekinthető liberálisnak, azaz alkotmányosnak, vagyis korlátozottnak, hogy elismeri és védi a kisebbségi, illetve általánosabban a heterogén álláspontokat és csoportokat még a demokratikus választáson kifejeződő akarattal szemben is. A pluralizmus ebben az értelemben a demokrácia potenciálisan mindig változó többségét jelenti, a homogenitás pedig szükségszerűen tökéletlen és elérhetetlen. Az illiberalizmus a demokrácia ezzel ellentétes értelmezését jelenti, azaz a választás adott pillanatában megnyilvánuló többség rögzítését és homogenizálását, végső soron a pluralizmus kizárását jelenti. A pluralizmus kizárásának alapja a homogenitásban megnyilvánuló erő és a heterogenitásra jellemző gyengeség szembeállítás. Az előadás eszmetörténeti és demokráciaelméleti szempontok felvetésével azt mutatja be, hogy a demokrácia illiberális értelmezése – az antipluralizmuson keresztül – miképp kapcsolódik össze a „might is right” felfogással.

Illés Gábor (MTA TK PTI; ELTE ÁJK, illes.gabor@tk.mta.hu): **Állhatosság és ítélőképesség**

A politikai cselekvők választásainak értékelése visszatérő momentuma több kortárs politikai realista szerző (pl. Mark Philp, Andrew Sabl, Raymond Geuss) műveinek. A politikai realizmus „fenntartó” cselekvésképében a létező konvenciók és a politikusok karaktere nagyban korlátozzák a politikai cselekvés kontingenciáját, leszűkítve a cselekvők választási lehetőségeit. Mindez értelemszerűen kulcsfontosságú a demokráciák működéséhez is: ez kölcsönöz legalább minimális kiszámíthatóságot az állampolgárok által megbízott politikai vezetők cselekvésének. Ezzel szemben a realizmus „védelmező” cselekvésképében a politikai cselekvés kénytelen rugalmas válaszokat adni kontingens helyzetekre. Az előadást foglalkoztató fő probléma az, hogyan és mennyiben egyeztethető össze ez a két realista cselekvéskép? Hogyan lehetséges például egyszerre jó demokratikus vezetőnek és jó válságkezelőnek lenni; rugalmatlanul, állhatatosan ragaszkodni alapvető vállalkozásainkhoz, ugyanakkor rugalmasan, jó ítélőképességgel tekintettel lenni a konkrét helyzet kihívásaira is? Egy második, a módszertani önreflexió körébe tartozó probléma pedig így hangzik: milyen kihívásokkal kell szembenéznie a politikaelméletnek, ha a fentihez hasonló kérdéseket akar megválaszolni? Az előadás kortárs realista érvekre és történeti példák elemzésére támaszkodva kísérli meg körüljárni ezeket a kérdéseket.

Szűcs Zoltán Gábor (MTA TK PTI, szucs.zoltangabor@gmail.com): **Mi értelme van a választásoknak egy illiberális rezsimben?**

Az előadás az illiberális rezsimnek egyik fontos intézményének működését vizsgálja normatív, politikai etikai szempontból. Kiindulópontja, hogy az illiberális rezsimnek, mint a politikai uralom egyik formájának is megvannak a maga endogén, politikai normái és sajátos politikai erényei, amelyek korlátokat szabnak a rezsim működése előtt és sajátos szerepköröket jelölnek ki a résztvevők számára. Az így értelmezendő „felelős politikai magatartás” vizsgálata segíthet jobban megérteni az ilyen rezsim viszonylagos stabilitásának okait is. Az előadás ennek megfelelően rákérdez a választások, mint intézmény normatív funkciójára egy illiberális rezsimen belül és az ebből adódó sajátos játékszabályokra és a politikai rend stabilitását fenyegető problémákra; valamint azokra a sajátos kihívásokra és az ezekre adható válaszokra, amelyeket egy illiberális rezsim a különféle politikai szerepek betöltői számára kijelölnek. Az előadás ez utóbbi kérdéskört két nagyobb politikai dimenzió mentén tárgyalja: egyrészt a rezsim támogatói és ellenzéke ellentétét vizsgálva, másrészt a professzionális politikusok, a politikával érintkező, mégis szakmai autonómiát élvező területek (újságírók, szakértők, közszolgák), illetve az állampolgárok közötti különbségekre fókuszálva.

13. panel: A magyar demokrácia hagyománya és jelene (péntek, 15:50–17:10 KFSZ 2)

Balogh Péter (MTA KRTK RKI, balogh@rkk.hu): **Magyar nemzeti és geopolitikai narratívák**

Globalisation is a dialectic of flows and closures and some ideas of nationalism seem no less influential today than they did many decades ago. Yet achieving any social cohesion among members of any (imagined) community may require at least some level of consensus or a shared master narrative. Of course, all societies feature some sort of fault-lines (e.g. socio-economic, ideological, political, ethnic, religious) that can be sources of sustained tension, and the quest for new “metanarratives” of nationhood – i.e. new visions of national solidarity and identification that are meaningful and effective in the conditions of the 21st century – have been particularly difficult and painful in post-socialist contexts. Even without having had to deal with a new, post-socialist state-formation or any “sizeable” ethnic minority, Hungary is characterised by particularly deep cultural-mental dividing lines – indeed deeper than for instance Poland. While (constructive) debate is of course always positive and even necessary, it is illustrative of the Hungarian situation that even the necessity of a national metanarrative is contested. Yet over the last few years, more and more commentators have lamented the lack of what is called a ‘national minimum’. In the midst of democratic decline and illiberal tendencies in Hungary, understanding the

deployed national narratives is even more pressing. This paper shows that current fault-lines within Hungarian society reflect the particularly diverse heritage of ideas and traditions that have been used as guidance by domestic political and intellectual elites to navigate the country in the past and, importantly, also in the present. These ideas are related to collective identity-forming concepts such as Christian bulwark, ‘ferry country’ (Kovács et al. 2011), Turan, Central Europe (Balogh 2017), East Central Europe, the West etc. The preference for one or the other notion is then reflected in further societal ruptures such as the folkish-urbane division. Since 1989, a number of such concepts have been competing to shape a widely shared Hungarian national metanarrative. Yet considering the mutual exclusivity of the concepts (as reflected by the competing ideological and geopolitical orientations they imply), such a project was perhaps bound to be challenging. As this paper argues, however, the incumbent elite’s obvious attempts to push for a hegemonic national narrative largely built on the self-image of a Christian bulwark surrounded by enemies in the East and West alike has contributed to further societal polarisation in Hungary.

Krasz Péter (ELTE ÁJK, peter.krasz@yahoo.com): **Választási reform, mint politikai stratégia**

A liberális demokráciák legfőbb közös ismérve a szabad és tisztességes választások, melyek egyben az egyes demokratikus berendezkedések közti legnagyobb különbséget is jelentik. Az eltérések a rendszerek sarkalatos kérdéseitől az egészen apró, finommechanikai részletekig megmutatkoznak. Történelmi tradíciók és jól megtervezett választási reformok egyaránt alakították a demokratikus választási rendszereket és fejlődésüket sohasem tekinthetjük véglegesnek. A választási rendszerek reformjaira a politikatudomány számos elméletet fogalmaz meg (Katz, 2005), melyek segíthetnek a gyakorlatban lezajló folyamatok pontosabb megértésében. Magyarországon vonatkozásában a 2018-as országgyűlési választásokat megelőzően ismételtelen előtérbe kerül a választási rendszer vitája. Választási reform elképzelések jelentek meg a pártok részéről, részben a politikai napirend tematizálása céljából, részben pedig, hogy alternatívát nyújtsanak a hatályos rendszerrel szemben. A vitában 2017-ben a civil szféra is megjelent és a Közös Ország Mozgalom saját választási rendszer kritikával állt elő. Szeptemberben a mozgalom ráhatásának köszönhetően létrejött egy politikai nyilatkozat, melynek célja az ellenzéki pártok választási koncepcióinak egységes álláspontra helyezése volt. A kutatás fő kérdése az, hogy a létrejött választási reform elképzelés mögött milyen képviselő-elméletek, és ehhez kapcsolódóan milyen politikai stratégiák figyelhetők meg. A résztvevő pártok korábbi választási elképzeléseik milyen mértékben illeszkednek az elfogadott közös állásponthoz. Meglátásom szerint jelentősen befolyásolja a pártok választási reform törekvéseit a saját politikai pozíciójuk, ez pedig hosszú távon destabilizálhat egy több szereplő, eltérő stratégiája mentén elfogadott tervezetet. Fontos aspektus, hogy mennyire tekinthető az egységes állásfoglalás a pártok és mennyire a Közös Ország Mozgalom

koncepciójának. Ebből fakadóan pedig felmerül az a kérdés, hogy egy vizionált választási reform során milyen érdekei vannak a képviselő (pártok) és a képviselt feleknek (civil szereplő, KOM), mennyiben lehet sikeres egy civil szervezet egy választási rendszer megreformálásában.

Nagy Zsolt (ELTE ÁJK, stewie9513@gmail.com): **Új paradigma a magyar politikai gondolkodásban? – az Orbán-rezsim ideológiája**

A második Orbán-kormány nem csak programjában és vezetési stílusában hozott újat, hanem az illiberális demokrácia bevezetésével, a politikai-gondolkodásban is új paradigmát akar létrehozni. De mit is jelent az illiberális demokrácia Magyarországon? Az elmúlt években sokan, sokféleképpen próbálták megfejteni, hogy mit is jelent a 2014-es Tusk-nyilvánosság beszédében elhangzott "illiberális demokrácia". Jelen tanulmányommal nem a gazdasági, közpolitikai vagy szakpolitikai változásokat szeretném megvizsgálni, hanem a rendszer mögött politikai gondolkodást szeretném feltérképezni. Vajon létezik-e egy új, koherens, paradigmatörő gondolkodás az új rezsim mögött, vagy csupán retorikai fogás lenne a váltás, és nem történt érdemi változás a rendszerváltás utáni liberális konszenzushoz képest? Mennyiben értelmezhető ez a paradigma a politikatudomány szempontjából, és mennyiben illeszkedik a tudomány által eddig felmért „illiberális demokrácia” névre keresztesztelt paradigmába? Ezeket a kérdéseket szeretném körbejárni, és megkeresni rájuk a választ az előadásom során.

Tóth Miklós Bálint (BCE, totmiklo@index.hu): **Dessewffy, Asbóth, Tisza. Fontolva haladás és demokrácia konzervatív szemszögből**

A modern magyar politikai gondolkodást vizsgálva nyilvánvalóvá válik, hogy milyen hangsúlyosan jelenik meg benne a demokratikus eszme. Az egyenlőséget középpontba állító felfogás gyakorlati és elméleti szinten egyaránt nagy hatást gyakorolt az elmúlt évszázadok politikai fejlődésére. A demokrácia kiemelt szerepe miatt érdemes megnézni, hogy miként viszonyul más politikai irányzatokhoz. Ami a liberalizmushoz fűződő kapcsolatát illeti, ott azt láthatjuk, hogy a liberális demokrácia minden belső ellentmondása dacára egy koherens és széles körben bevett koncepció. Ezzel szemben korántsem ilyen egyértelmű a konzervatív és a demokratikus eszme kompatibilitása. A probléma összetettsége miatt ezen előadás sem szándékozik átfogó választ adni, csupán azt állítja, hogy a fontolva haladás elképzelése, mint a magyar konzervatív hagyomány egyik leágazása igenis összeegyeztethető a demokráciával. A gondolatmenet felépítése háromszintű: először azt tisztázom, hogy milyen értelemben beszélhetünk magyar konzervatív hagyományról, ezután a fontolva haladás konzervatív karakteréről lesz szó, végül pedig azt mutatom be, hogy a fontolva haladók bizonyos körülmények fennállása esetén elfogadhatónak, sőt támogatandónak tartják a demokráciát. Ennek bizonyítására Dessewffy Aurél, Asbóth János és Tisza István munkáit használom fel.

4. szekció: Részvétel, legitimitás és szuverenitás Európai Unióban

Szekcióvezető: Arató Krisztina (ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

14. panel: Intézményi és demokrácia-problémák az Európai Unióban (szombat, 9:00–10:30 K FSZ 2)

Tuka Ágnes (PTE, Dr.TukaAgnes@gmail.com): **Az Európai Parlament kezdeményezései a részvétel növelésére**

Az Európai Parlament az 1980-as évek elejétől szembesült azzal, hogy az európai identitás nem erősödik a tagállamok polgáraiban. Azóta figyelhető meg küzdelmük részint saját legitimitásuk növelése, részint az uniós polgárok európai parlamenti választásokon megjelenő részvételének emelése érdekében. E sorba tartozik az uniós polgárság elismeréséért folytatott harc, az uniós alkotmány megteremtése, az Európai Bizottság elnöke legitimitásának növelése az európai parlamenti választások segítségével, az uniós szintű pártlisták felvetése. E vissza-visszatérő javaslatokkal történő számvetésre vállalkozik az előadás.

Meszerics Tamás (Európai Parlament, Közép-európai Egyetem, meszert@gmail.com): **Túlélőképes intézményi rend, ellentmondásos képviselői minták**

Az elmúlt három évben annyira megszorodtak az Európai Unió menthetetlenségét és összeomlását jósoló munkák mind a szűken vett szakirodalomban, mind az általános olvasóközönségnek szánt „tényirodalomban”, hogy lassan magyarázatot kíván, hogy a többszörös válság ellenére miért is nem esett szét az Unió. Bár a kontingens politikai magyarázatokat is fontosnak tartom, az előadásban néhány intézményi jellegzetesség várható jövőbeli hatását emelem ki. A politikai intézmények fontos tulajdonsága a az a fajta ellenállóképesség, amire bevett szakkifejezés híján „robosztusságként” hivatkozom. Ez meggyőződésem szerint sem az alkalmazkodóképességgel (‘adaptability’), sem a tiszta ellenállóképességgel (‘resilience’) nem teljesen azonos. Olyan szerkezeti erőt értek alatta, ami még egyes intézmények eróziója, jelentős átalakítása, vagy részegységek kiválása esetén is biztosítja a túlélést az intézményi rend egészének. Paradox módon ehhez olyan intézményi tulajdonságok is hozzájárulnak, amiket korábban az EU gyengeségei között tartott számon az irodalom egy része. A közös kül- és biztonságpolitika, valamint a pénzügypolitika bizonyos friss változásainak bemutatásával amellet érvelek, hogy a szakirodalomban „új kormányköziség” (‘new intergovernmentalism’) néven ismert politikai dinamika, a felszíni antiföderalista jellege ellenére hogyan vezethet el föderalizáltabb intézményi formákhoz. A várható intézményi változások azonban nagy valószínűséggel ki fogják kényszeríteni az áttételes képviselői formák felváltását közvetlen képviselői és

elszámoltathatósági csatornákkal. Az előadás szándéka szerint tehát félúton van az elméleti tereptisztítás és a politikai intézményekre vonatkozó előrejelzés között.

Hegedűs Dániel (Freedom House, dhegeds@yahoo.com): **Miként őrködik a Szerződések Óre? Az Európai Bizottság uniós alapértékek védelméhez kapcsolódó fellépésének konceptualizációja**

A 2010, illetve 2015 óta Magyarországon és Lengyelországban zajló illiberális rendszerépítéssel párhuzamosan egyre nagyobb figyelem irányul az EUSZ 2. cikkében lefektetett uniós alapértékek betartására irányuló lépésekre, illetve a különböző uniós intézmények politikai döntéseit befolyásoló tényezőkre. Folyamatosan bővülő szakirodalom foglalkozik az egyes uniós intézményi szereplők döntéshozatali mechanizmusainak modellezésével, illetőleg a meghatározó politikai változók konceptualizációjával. Ám míg az Európai Parlament és a Tanács esetében az elméleti magyarázó modelleket és a kutatási módszertant alapvető konszenzus övezi, az Európai Bizottság fellépését meggyőzően modellezni képes elméleti keret továbbra sem áll rendelkezésünkre. Az előadás a vonatkozó elméleti modellek kritikai bemutatását követően egy saját konceptuális keret kialakítására törekszik, mely képes lehet a Lengyelországgal és Magyarországgal kapcsolatos eltérő bizottsági álláspont magyarázatára, illetőleg az Európai Bizottság uniós alapértékek védelméhez kapcsolódó magatartásának általános modellezésére.

Unger Anna (ELTE TáTK, Politikai és Nemzetközi Tanulmányok Intézete, ungeranna@tatk.elte.hu): **A demokrácia, mint kihívás az Európai Unió számára. Az Európai Polgári Kezdeményezés első hat éve**

Az előadás a Lisszaboni Szerződéssel az EU döntéshozatali rendszerébe beillesztett Európai Polgári Kezdeményezés (European Citizens Initiative, EPK) intézményét, az ehhez kapcsolódó 2011-es EPK-rendeletet, és az első hat év kezdeményezéseit vizsgálja. Milyen demokrácia-felfogás jelent meg az EPK lehetőségét támogató civil szervezetek, politikai és akadémiai szereplők érveiben, mennyiben köszönt ez vissza az EPK intézményesülésében (EUSZ és EPK-rendelet előírásai), és mennyiben tekinthető az elmúlt évek fejleményei alapján sikeres demokratizációs reformnak a napirend-kezdeményezés uniós bevezetése. Az EPK bevezetése az Alkotmányszerződésben jelent meg először, mint az EU demokratizációjára és az állampolgári részvétel lehetőségének megteremtésére, ennél fogva az EU legitimitációjának megerősítésére szolgáló reform. Az EPK története kiváló esettanulmány arra, hogy illusztráljuk az EU demokratizációs törekvéseinek nehézségeit, melyek egyik meghatározó forrása/oka a demokrácia és demokratizáció eltérő politikaelméleti és közjogi megközelítése, illetve a „demokrácia”, a „demokratikus” és a „demokratikus deficit” fogalmakról alkotott uniós álláspont vagy legalább valamifajta keret rögzítésének tel-

jes és régóta fennálló hiánya, illetve az e fogalmak körüli politikai viták „közjogiasítása”. Ez két jelenség együtt pedig nemcsak az uniós intézményrendszerrel szemben megjelenő kritikák további erősödéséhez vezethet, hanem a tagállamokon belüli nem-demokratikus fejleményekkel szembeni fellépést is gátolja/megnehezíti, így végső soron az integráció legitimitását is veszélyeztetheti.

Varga András (NKE NETK, ETT, vargaandras@uni-nke.hu): A demokrácia új kérdései az Európai Unióban a gazdasági válság után

Az euróválság alapjaiban rázta meg az Európai Uniót, mint politikai rendszert. Az államadósság válság rámutatott a Gazdasági és Monetáris Unió endogén problémáira, amelyek lehetetlenné tették a rendszer számára, hogy kezelje és elkerülje a tagállami kormányok fiskális politikáiból származó veszélyeket. Az ellenőrző mechanizmusok – mint a Stabilitási és Növekedési Egyezmény korrekatív ágának – alkalmazhatatlansága, illetőleg azok alkalmazásának, valamint a válságkezelő eszközök hiánya egy instabil rendszert eredményeztek. A GMU korai sikerei a nemzetközi piacok és gazdasági környezet optimista időszakának voltak köszönhetőek. Azonban a rendszer belső veszélyei valós problémákká alakultak egy exogén sokk, az amerikai pénzügyi válság hatására. Az EU cselekedni kényszerült. Az így kialakult válság a közös valuta és ebből következően az egész európai integráció megszűnésével fenyegetett. Legnagyobb vívmányának és saját létezésének megóvása érdekében az Európai Unió elkezdte történetének legszélesebb körű és leghosszabb válságkezelését. Ezek a gazdaságilag igazolható és szükséges lépések azonban, komoly kérdéseket vetettek fel a politikai elszámoltathatóság és a demokrácia szempontjából. Jelen tanulmány a válságkezelő lépések, mint esettanulmányok komparatív elemzésén keresztül azt próbálja bemutatni, hogy hogyan változott az Unió demokratikussága 2011–2015 között. Hipotézisem szerint a demokratikus deficit jelentősen súlyosbodott a válság során, azonban ezek bizonyos elemei igazolhatóak, mások ellenben tovább rontották a korábbi demokratikussági szintet.

15. panel: Regionalitás és szuverenitás az Európai Unióban (szombat, 10:40–12:20 K FSZ 2)

Kaszap Márton (NKE, kaszap.marton@uni-nke.hu): A Brexit-tárgyalások – Milyen demokratikus és legitimitációs kérdéseket vetnek fel a kilépési tárgyalások?

Az Egyesült Királyság kormánya a 2016-os Brexit-népszavazás után 2017 márciusában beadta kilépési kérelmét az Európai Unióhoz. Egy korábban nem tapasztalt eljárás vette ezzel kezdetét, amelynek során megkezdődtek a tárgyalások a kilépés feltételeiről, új partnerkapcsolatok kialakításáról, valamint egy átmeneti időszak kiépítéséről. A kilépés két tárgyalófele egyrészt a brit kormány másrészt az Európai Bizottság. Ez a tény azonban több legitimitációs problémát is felvet. A brit kormány legitimitációs problémája abból fakad, hogy Nagy-Britannia jövőjét a brit kormány

tárgyalja, mialatt más szereplők inkább háttérben maradnak (pl. az ellenzék, a parlament vagy a devolúciós közgyűlések). Az Európai Unió legitimitációs problémája abból fakad, hogy a kilépési tárgyalásokat az Európai Bizottság tárgyalja, amely mellett más intézmények szintén inkább háttérbe szorulnak (Európai Tanács, Európai Parlament). A legitimitációs probléma ezért a kétoldalú tárgyalások vejejárója. A kérdés megvitatása nemcsak Nagy-Britannia jövője szempontjából lehet fontos, hanem az egész EU működését tekintve is.

Löffler Tibor (SZTE ÁJK, loffler@polit.u-szeged.hu): **A menekült, mint szuverén?**

A vonatkozó szakirodalomban az Európai Unió „többszörös” válságának (multiple crisis) részeként jelenik meg újabban a Brexit mellett a migrációs (menekült) válság is. „A határok a legrosszabb találmány, amit politikusok valaha is megalkottak” – szögezte le Jean-Claude Juncker 2016-ban. Az Európai Bizottság elnökének kijelentése jól érzékelteti, hogy a migrációs válság egyenes következménye volt egy sajátos vezetési válság: EU központi intézményei és meghatározó tagállamai összességében politikai benuultságot mutattak a válságkezelést („megoldást”) illetően. A migrációs válság politikailag hatékony kezelésének hiányából két sajátos probléma forrt ki a szuverenitással kapcsolatban. 1) Megkérdőjeleződött az EU külső határainak és a nemzetállami határoknak a szuverenitása, még pontosabban a nemzetállamoknak a határok (határaik) védelmére való szuverén joga. 2) Voltak időszakok, amikor a migránsok (menekültek) a gyakorlatban olyan mértékben mentesültek a nemzetállami kontroll alól, hogy kvázi szuveréné váltak a nemzetállami hatóságokkal szemben. A menekültek/migránsok szuveréné válásához egy sor ideológiai konstrukció is hozzájárult: az el- és bevándorlás egyetemes emberi jog; minden migráns menekült; „no one illegal”; „without borders”; „no borders” stb. A határok szuverenitásának a politikai-ideológiai megkérdőjelezése eljutott a „határok nélküli Európa” totális értelmezéséig, a határok legitimitásának megkérdőjelezéséig, miközben a migránsok korlátlan és akár kontroll nélküli befogadása kritikus pontot ért el. Ez az ellentmondás egyfajta stop-go mechanizmust termelt ki. Egyes nemzetállamok kénytelenek (voltak) valamilyen mértékben újra visszaállítani a határellenőrzést és – védelmet, szigorítani és hatékonyabbá tenni migránsok ellenőrzését, illetve új értelmet kapott az EU „külső” határainak fogalma, amennyiben azt Észak-Afrikában akarják megvédeni.

Mráz Ágoston Sámuel (ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet, mraz@nezopont-csoport.hu): **Közép-Európa Európa-politikája**

Előadásom egy 10 közép-európai országra kiterjedő közvélemény-kutatásból indulna ki (Németország, Ausztria, V4, délszláv EU-tagállamok, Magyarország, Románia és Bulgária), s azt tervezi vizsgálni, hogy mely kérdések kötik össze, illetve

választják el a közép-európai országokat, s ezek alapján lehetséges-e a közös fellépés és érdekérvényesítés az EU-ban vagy az összefogás csupán egy kedvező pillanatkép volt a migrációs válság során. Öt kérdéskört tervezek vizsgálni a közép-európaiság tudaton túl: a közép-európaiak külpolitikáját (Oroszország, Kína), euróövezet, majd a föderalizmushoz fűződő viszonyát, a négy szabadság, s végül az uniós források megítélését. Ezek kapcsán bemutatom az egyes országok közvéleményének, kormányainak hangsúlyait és vizsgálom a „közép-európai álláspont” létét, tartalmát, támogatottságát. Az összkép azt sejteti, hogy ahogy nincs egységes Európai Unió, úgy nincs egységes Közép-Európa sem, a közép-európaiság azonban identitáselemmé vált, a tagállami stratégiák egyeztetése folyamatos, s a 2019-es EP-választásnak kiemelt témája lehet a térség jövője.

Máthé Réka Zsuzsanna (NKE, mathe.reka@uni-nke.hu): Részvétel az Európai Unióban: társadalmi mozgalmak a visegrádi országokban: konfliktus vagy együttműködés? Empirikus elemzés

A globalizáció és az európaizáció jelentősen hozzájárul a nemzetállami szerepek átalakulásához, a korábban széles társadalmi körben elfogadott normák és a kormányzás szerepeinek megkérdőjeleződéséhez. A társadalmi dilemmák politikai kultúrától függően együttműködés útján vagy konfliktus révén oldódnak meg. Közép- és Kelet-Európa országainak politikai kultúrája lényegesen eltér a nyugati országokban tapasztaltaktól: a választási részvételi arány jóval alacsonyabb, a civil társadalom gyengébb, így az állampolgárok demokratikus folyamatokban való részvétele minimális. Az ehhez hasonló politikai kultúrákban jelentős változást leginkább társadalmi mozgalmak képesek előidézni. Számos kutatás ellenére még mindig kérdéses, hogy a V4-ek országaiban leginkább aktív társadalmi mozgalmak inkább a konfliktusos vagy az együttműködéses megoldást választják. Jelen tanulmány célja, hogy az erre utaló általános tendenciákat empirikus adatok segítségével tárja fel és elemezze. A tanulmány a következő kérdésekre keresi a választ: a) Melyek azok a normák, amelyek a jelenlegi V4-ek országaiban fennálló „stabil” társadalmi rendet alkotják? b) Ezzel szemben milyen szereplők szeretnének változást? c) Van-e lényeges eltérés a nemzeti, illetve az uniós cselekvési térben szereplő aktorok és domináns cselekvési módjaik között? A kutatás a European Social Survey, a GDELT (Global Data on Events, Location and Tone), valamint a Transparency Register adatait használja fel.

Koller Boglárka (NKE Európa-tanulmányok Tanszék, koller.boglarka@uni-nke.hu): Az európai identitás csapdájában

Miközben az utóbbi tíz évben Európa a többszintű válság (gazdasági és pénzügyi válság, intézményi válság, politikai válság, menekültválság) menedzsmentjével volt elfoglalva, és 2016-ban a brit referendum eredményének ismeretében az is kiderült, hogy az Egyesült Királyság távozik az Unióból, a polgárok egyre távolabb kerültek

a közös Európától. A polgárok elfordulása az Uniótól, a közös Európa létét fenyegeti. Az európai integráció válaszúthoz érkezett: amennyiben nem sikerül felrázni saját polgárait, és alulról jövő kezdeményezésekkel is alátámasztani a „felülről” létrehozott és megálmódott integrációs konstrukciót, akkor lehet, hogy nemsokára darabjaira hullhat az Unió. Az egyének támogatása nélkül az Európai Unió legitimitációja kérdőjeleződik meg és a jövője válik bizonytalanná. Melyek ma az európai identitás legfontosabb kihívásai? Kijuthat-e valahogy Európa az identitásválság jelenkori csapdájából? Sikerülhet-e megtalálni az utat a polgárai felé? Előadásomban a kollektív identitásformálás konstruktivista téziseire építve, e kérdésekre keresem a válaszokat.

5. szekció: Politikai vezetés és demokrácia a „post-truth” érában

Szekcióvezető: Körösenyi András (MTA TK PTI)

16. panel: „Tények utániság”: a politika rendkívüli vagy normál állapota? (péntek, 12:30–14:00 PTI körtárgyaló)

Böcskei Balázs (MTA TK PTI), bocskei.balazs@tk.mta.hu: **„Tények utániság” mint a politika normális állapota**

Az előadás két olyan jelenségre kívánja felhívni a figyelmet, amelyek leginkább a Brexit-, és a Trump-jelenségek kapcsán kerültek a társadalomtudomány és a nyilvánosság érdeklődési körébe. Az egyik a „tények utáni politika” (post-truth politics), mint az előbbiekre vonatkozó magyarázóelv. E szerint a választópolgárok, illetve az establishment-kritikus szavazók döntéseik során figyelmen kívül hagynak bizonyos, „magától értetődő” tényeket. Állításom szerint ez a magyarázat nem vesz tudomást arról, hogy a politikai valóságban eleve olyan, minthogy „a” tények, nem léteznek. A pluralizmus feltétele a tények különböző módon történő magyarázata és összerendezése. Ehhez szorosan kapcsolódik a második tárgyalandó terület: amikor a Brexit- vagy Trump-jelenség megértésére törekszünk, nem lehet eltekinteni a következőtől. A közösségi média által a politika digitális alapokra helyezésével jelentősen megváltozott a politikai kommunikáció és marketing, a politikai tartalmak, (ál)hírek terjedésének sebessége. Mindezekről nem független, hogy milyen változások álltak be azt illetően, hogy miként érzékelik a választópolgárok a politikát és a politikai ügyeket. Hogy mi a percepciónk arról, hogy mi a politika, melyek a politikai témák és melyek nem? A kortárs populisták ugyanis már lezártak gondolt témákat vonnak be ismét politika területére, kérdőjelezik meg az utóbbi évek konszenzusait. Ehelyütt elég csak Donald Trump (köz)politika-felfogására gondolni, amelynek éppúgy része a fal a mexikói határra, mint a klímaváltozás gondolatának elutasítása, vagy a politikailag méltányos beszédmód relativizálása. Az eltérő tény-, tartalom- és „interpretációs ajánlatokat” fragmentált nyilvánosságban, különböző csatornákon és terekben kapják a választópolgárok. A választók egy része így a tények csak egy csoportjával, vagy azoknak csak egy bizonyos típusú interpretációjával találkozhat. S lehet, hogy maguk is pont erre törekszenek.

Illés Gábor (MTA TK PTI; ELTE ÁJK, illes.gabor@tk.mta.hu): **Az „igazság utáni politika” néhány kérdőjele**

Az előadás kiindulópontja az a 2016 (a kilépéspártiak győzelme a Brexit-népszavazáson és Donald Trump amerikai elnökké választása) óta gyakran hangoztatott állítás, hogy napjainkban az „igazság utáni politika” korát éljük, amely egyben a populista (egyszerű üzenetekkel operáló, elemi tényeket nem ismerő vagy manipulációs

céllal elferdítő) politikai vezetők virágkora is. Az előadás célja az „igazság utáni politika” fogalmának problematizálása. Ehhez első lépésben megkísérel rámutatni a fogalom néhány implikációjára: ha feltételezzük, hogy az „igazság utáni politika” alternatívája az „igazság politikája”, könnyen a filozófuskirályok vagy a technokraták uralmának védelméhez jutunk. Ezt elkerülendő, célszerű pontosítanunk, pontosan mi is a gond az „igazság utáni politika” korában. Az előadás kortárs demokraci elméleti szerzők (elsősorban Nadia Urbinati, Daniele Caramani és Frank Ankersmit) nyomán amellet t kísérel meg érvelni, hogy a tények státuszának megváltozása csak egy, és nem is a legfontosabb problematikus elem napjaink politikai változásaiban. Egy, a társadalmi pluralizmus tényét és a kompromisszum logikáját fontosnak tartó demokraci elmélet szempontjából napjaink problémája sokkal inkább a politikai vezető – állampolgár és az állampolgár – állampolgár interakciók mikéntjének potenciális megváltozása.

Kiss Balázs (MTA TK PTI, kiss.balazs@tk.mta.hu): **A jellemgyilkos esélyei. Lejáratási kísérletek politikai vezetőkkel szemben a 2018-as kampányban**

A jellemgyilkosság (character assassination) egyidős a politikával, de elnevezést és komolyabb irodalmat csak a legutóbbi időkben kapott, s a vonatkozó kutatások is vagy kezdetlegesek, vagy csak részben feleltethetők meg a kérdéskörnek. Az előadás utalást tesz más esetekre is, de elsősorban azt a jellemgyilkossági kísérletet szeretné bemutatni, amely 2018 márciusában Semjén Zsolt ellen folyt néhány napig a honi nyilvánosságban. Kétségtelen, hogy a politikus a leginkább csak intézményes alapon volt tekinthető vezetőnek, ugyanakkor maga a tény, hogy jellemgyilkossági kísérlet zajlott ellene, igazolja azt, hogy politikai vezetőnek számított. Az esetek, az övé is, jól alátámasztják azokat a kételyeket, amelyek mind a post-truth, mind pedig az echo chamber/filter bubble felfogással kapcsolatban felvethetők. Azt igyekszem majd igazolni, hogy mind az elméleti megfontolások, mind pedig az empirikus kutatások inkább utalnak arra, hogy az internetes világ és a mind kiterjedtebb és szofisztikáltabb közösségi média használat éppenséggel javítja az állampolgári tájékozódás lehetőségét, tehát csökkenti például a jellemgyilkosok esélyeit azokhoz az időkhoz képest, amikor csak nyomtatott sajtó, rádió és televízió létezett – a hagyományos kommunikációs eszközökön (plakát, nagygyűlés stb.) túl.

Mándi Tibor (ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet, mandit@ajk.elte.hu): **Demokraci elmélet és poszt-elitizmus**

A demokraci elméletet, az antik kezdetektől napjainkig végigkísérik a „nép”, illetve az „átlagember” intellektuális és morális képességeivel és kormányzásra való alkalmasságával kapcsolatos, mélyen gyökerező kételyek (vö. Platón, Joseph Schumpeter, vagy, a közelmúltban, Ilya Somin munkáit). Mindezek az empirikus és

normatív szinten is megfogalmazódó, az állampolgárok közvetlen politikai részvételét érintő fenntartások a demokráciaelmélet terén az elmúlt évtizedekben annak meghatározó „elitista” irányzatában öltöttek testet (többek között Giovanni Sartori és követőinek írásaiban). A legutóbbi évek fejleményei (Donald Trump elnökké választása, a Brexit-népszavazás, a populizmus előretörése, az ún. „post-truth” korszak beköszönte) sokak szemében csak megerősítették a „népi kormányzat” lehetőségére, illetve kívánatosságára vonatkozó ellenérzéseket (l. pl. a princetoni politikai filozófus, Jason Brennan „Against Democracy” c. művét). Az előadás két irányból kívánja megkérdőjelezni az elitista demokrácia- és politikaelmélet elsősorban politikai tudásra vonatkozó előfeltevéseit. Az egyik irány az állampolgárok kollektív politikai kompetenciájának legalább részleges rehabilitálása, a „tömegek bölcsességére” vonatkozó klasszikus (Machiavelli, Rousseau), illetve kortárs (McCormick, Ober) irodalom felhasználásával. A másik az elitek – a kortárs demokráciaelmélet által rendszerint adottnak vett – magasabb rendű hozzáértésének legalább részleges megkérdőjelezése, a közvélemény gondolkodás feletti hatalmára (Tocqueville) és a politikai racionalizmus természetére (Oakeshott, Hayek) vonatkozó belátások alapján. A kortárs elitista demokráciaelmélet kritikája révén a távlati cél egy nem-elitista, de (a kifejezés klasszikus értelmében) továbbra is liberális demokráciaelmélet alapjainak lerakása.

17. panel: Politikai vezetők, állam, demokrácia (péntek, 14:10–15:40 PTI körtárgyaló)

Hajdú András (BCE Politikatudományi Doktori Iskola, bando1989@gmail.com):
Brutus Caesar trónján – Jörg Haider és Heinz-Christian Strache útja a hatalomba

Az Osztrák Szabadságpárt (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ) Európa egyik legjelentősebb és legsikeresebb radikális jobboldali pártjaként ismert a politikatudományban és a politikai publicisztika világában is. Jörg Haider a párt elnökeként az 1980-as és 1990-es évek során a nyugati populista politikusok egyik legismertebb, „tankönyvi” példajaként vált ismertté. Bár önmagát a fennálló keretekkel, a mainstream szereplőkkel szemben határozta meg, mégis koalíciós együttműködés keretében vezette hatalomba pártját lokális és szövetségi szinten egyaránt. Kormányon az FPÖ népszerűsége drasztikusan csökkent, ami heves belső vitákat váltott ki. A problémák elől Haider végül új párt alapításába menekült, az FPÖ vezetését pedig 2005-ben egy fiatal politikus, Heinz-Christian Strache vette át, akinek vezetésével a Szabadságpárt visszatért a radikális ellenzéki stratégiához. 12 évvel később az FPÖ újra kormányra került, Strache pedig Ausztria alkancellárja lett. Az előadás a két politikus karrierútját, szocializációját, stratégiáját, stílusát, hatalomépítési és hatalomgyakorlási technikáját hasonlítja össze.

Metz Rudolf (MTA TK PTI, metz.rudolf@tk.mta.hu): **Pártvezetők Magyarországon: személyiség, cselekvés és következmények**

Napjaink politikai eseményei újfent rávilágítottak arra a tendenciára, amely során a pártok demokráciáját felváltotta a vezetők demokráciája. Ennek fényében – csatlakozva a virágzó szakirodalmi diskurzushoz – joggal tehetjük fel a kérdést, hogy a pártjukat vezető politikusok milyen szerepet játszanak a politikai folyamatokban és végső soron miképpen hatnak arra. Egy Kelet-Európára fókuszáló, összehasonlító kutatási projekt keretében az alábbi munka arra vállalkozik, hogy tanulmányozza magyarországi kontextusban a kapcsolatot a pártvezetők személyes jellemvonásai, cselekvése és azok a pártjukra és a politikára gyakorolt általános következményei között. A kutatás fókuszba Orbán Viktor és Vona Gábor kerül, akik vezetését hat karakterjegy alapján vizsgáljuk. Ezek a következők lesznek: konzisztencia, kompetencia, integritás, hatalomigény, kommunikatív teljesítmény és reagálóképesség (mint a szakpolitikai tapasztalatok és a kognitív komplexitás megnyilvánulása). A kutatás (szociál)pszichológiai szemszögből közelíti meg a vezetőket és cselekvésüket, amelynek keretében az említett tulajdonságokat kvalitatív módon, elsődleges forrásokra (beszédekre, dokumentumokra, gesztusokra) támaszkodva elemezzük. A tanulmány társszerzője Oross Dániel (MTA TK PTI).

Stumpf István (SZE Deák Ferenc Állam és Jogtudományi Kar; ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet; Alkotmánybíróság, stumpf@mkab.hu): **A Deep State (mélyállam) és a választott vezető**

Az amerikai elnökválasztás után egyes elemzések a „mélyállam” lázadásáról beszélnek. Trump elnök, mint választott vezető szembe kerül egy olyan struktúrával, amelynek egy része láthatatlan és a legkülönbözőbb eszközökkel (pl. kiszivárogtatással) igyekszik aláaknázni az elnök hatalmát. Kiszabadítható-e a Deep State az összeesküvés elméletek hálójából? Thomas Friedman szerint igen, mert a „mélyállam nem más, mint a köztisztviselői kar, amelyet azzal a kifejezett céllal hoztak létre, hogy korlátozza az elnök hatalmát”. Mike Lofgren „The Deep State” c. könyvében az amerikai alkotmányosság összeomlásáról és egy árnyékállam felemelkedéséről ír. Használható-e a „mélyállam” problematikája a hazai prezidencializálódó, vezéremokrácia jegyeit mutató politikai folyamatok értelmezésére? Az előadás ezekre a kérdésekre keresi a választ.

Szántó András (MTA TK PTI, BCE Politikatudományi Doktori Iskola, szanto.andras@tk.mta.hu): **Episztemikus demokráciaelmélet: a politikai vezetés állampolgári perspektívája**

Az előadás célja az episztemikus demokráciaelmélet definiálása, valamint alkalmazása a vezető-állampolgár kapcsolat leírására. Az episztemikus demokráciaelméletet

a schumpeteri demokráciaelmélet teszi konceptuálisan megragadhatóvá, mivel a két demokráciaelmélet között ellentét feszül, amely az állampolgárok kognitív tudásával kapcsolatos implikációk különbözőségében mutatkozik meg. Az előadás amellett érvel, hogy míg a schumpeteri demokráciaelméletben az állampolgárok nem képesek megalapozott következtetések levonására, addig az episztemikus demokráciaelmélet felértékeli a kognitív folyamatok szerepét. Az episztemikus megismerés jellemzésére a legalkalmasabb az állampolgári heurisztika empirikus keretrendszere: az állampolgárok alacsony informáltság mellett, „gondolatmankók” segítségével ismerik meg a politikát. A heurisztikák irodalmában azonban kevésbé vizsgált jelenség a politikai közösségre vonatkozó, kollektív következmény: az állampolgárok nem csupán a politikusok intencióinak megismerésére válnak képessé, hanem a „közjó” előállítására is, hiszen az állampolgárok interperszonális heurisztika révén egymáshoz igazítják preferenciáikat (pl. stratégiai szavazás). Mivel a „gondolatmankók” lehetővé teszik a politikai folyamatok megismerését, ezért az állampolgárok képesek a vezetők közvélemény-érzékenységének „kikényszerítésére”. Mivel az episztemikus és a schumpeteri demokráciaelméletben eltérően ragadhatók meg az állampolgári kognitív folyamatok, ezért az episztochrácia, a „szakértői kormányzás” is eltérő módon értelmezhető a két esetben. Az elméletek közötti kontraszt bemutatásával megnyílik az út a demokráciaelméletek empirikus adaptációja előtt, hiszen míg az előbbi vezetőközpontú, addig az utóbbi szavazóközpontú megközelítés, így a két értelmezés empirikusan plauzibilis keretrendszer.

Benedek István (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, benedek.istvan.mail@gmail.com): **A demokrácia és a jelenkori Magyarország viszonya, avagy minek neveznek és minek nevezzek?**

A tranzitológiai irodalmat jellemző korábbi üdvtörténeti és optimista hangvétel a kétezres évekre átalakult: a „statisztikai kijózanodás” mellett a demokráciák és a zárt autoriter rendszerek közötti sűrű zóna fájdalmas felfedezése is bekövetkezett. Ehhez kapcsolódóan az előadás egyik legfőbb kérdése, hogy Magyarország hol helyezhető el ebben a rendszertani mezőben, illetve, hogy vajon mennyire megengedő vagy épp szigorú értelemben használják az egyes szerzők a különféle terminusokat és eközben hogyan boldogulnak a „fogalmi nyújtás” kihívásaival? A helyzetértékelést nehezíti, hogy a különféle demokráciaelméletek, demokráciaindexek, illetve a különféle terminológiák, besorolási kísérletek jelentősen különböznek egymástól az előfeltevéseik (például felhatalmazás és a képviselői modellek), a kritériumrendszereik, illetve általában a demokrácia (politika) vélelmezett célját, értelmét vagy működését tekintve. Ezek ellenére (vagy éppen ezért) arra vállalkoztam, hogy először a releváns demokráciaindexek összefoglaló táblázata alapján az elmúlt 10 év hazai politikai változásainak irányát, trendjeit és a leginkább sérült területeit röviden felvázoljam. Az így kapott komplex képet ezek után a demokráciaelméletek és a rezsimtipológiák világára vetítem, ennek nyomán pedig a saját rendszertani ajánlatom

rövid bemutatására is lehetőségem nyílik. Hangsúlyozni kívánom azt a – néhol elfeledettnek tűnő – tényt is, hogy a demokráciához szükséges elemek (amelyekről *permanens vita* zajlik) mindegyike kielégítő mértékben és együttesen kell, hogy jelen legyen (Dahl, Schedler). Ezzel viszont maguk a kutatók is ködös zónába érkeznek, hiszen az elem-konstellációkról szóló vitán túl annak az eldöntése, hogy az egyes elemek terén mi számít „elégészes teljesülésnek” (vagy „érdemi sérülésnek”), óriási, akár leküzdhetetlen nehézséget jelent („inkrementalizmus-dilemma”). Az ebből fakadó következmények nem csupán a „demokrácia-tesztek”, hanem a társadalomtudományok végső korlátait és eredményeik relativizálhatóságát is erőteljesen jelzik. Végül az eddigiek nyomán röviden reflektálni szeretnék három friss értékelési-besorolási kísérletre: Bozóki András és Hegedűs Dániel „kívülről korlátozott hibrid rendszer”, illetve Körösenyi András „plebiszciter vezérdemokrácia” fogalmaira, valamint Gyulai Attila (M. Wigell modelljére épülő) tanulmányára, valamint szeretném felhívni a figyelmet a megnevezés fontosságára, hiányosságaira és akadályaira, illetve következményeire.

6. szekció: Politikai kommunikáció és média

Szekcióvezető: Szabó Gabriella

18. panel: Politikai kommunikáció és média (péntek, 15:50–17:10 PTI Körtárgyaló)

Kiss Balázs (MTA TK PTL, kiss.balazs@tk.mta.hu): **„Campaigns by the books” Kampányok és kézikönyvek a világban és Magyarországon**

Az előadás egyesült államokbeli, latin-amerikai, francia, olasz és afrikai példák alapján mutatja be azt, milyen tanácsokkal szolgálnak az utóbbi évtizedben a kampánytanácsadó könyvek arra vonatkozóan, hogy hogyan kell választási kampányokat folytatni. Bemutatom, hogy milyen tanácsaik vannak a kézikönyveknek a kampány fő komponenseivel kapcsolatban. Hogyan kell kialakítani az üzenetet, a jelöltet? Mit foglaljon magába a kampánystratégia? Milyen legyen a kampányszervezet? Hogyan érdemes időzíteni a kampány lépéseit? Mik a fő hibák, amelyeket a kampányolók el szoktak követni? Az összegzés láttatja majd, hogy a tanácsok meglehetősen hasonlók egymáshoz, tulajdonképpen függetlenül attól, hogy az Egyesült Államokban, Argentínában vagy Kamerunban folyó kampányokhoz kívánnak segítséget nyújtani. Éppen ezért azt mondhatjuk, hogy mostanra kialakult egy olyan kampánykultúra, amely – legalábbis a javaslatok szintjén – szerte a világon egységesnek mondható. Éppen ezért lehetővé és csábítóvá válik az is, hogy ennek a kampánykultúrának a komponensei alapján kísérleljük meg értelmezni a 2018-as hazai választási kampány és néhány korábbi bizonyos történéseit. Az előadás erre is kísérletet tesz.

Nábelek Fruzsina (BCE, fruzsina.nabelek@gmail.com): **Negatív kampány a 2018-as országgyűlési választási kampányban**

A negatív kampány általános jelenségévé vált a modern választási kampányokban, fontos részét képezi a pártok stratégiájának. A negatív kampányra a kampányüzetek egy típusaként tekinthetünk, melynek célja, hogy az ellenfél politikai programjának, eredményeinek, ideológiájának, tulajdonságainak támadásával győzze meg a választókat arról, hogy az ellenfél alkalmatlan az adott pozícióra, így a negatív kampány alkalmazója a megfelelőbb választás. Azt, hogy a párt vagy jelölt inkább pozitív vagy inkább negatív üzeneteket alkalmaz a kampány során, a kutatások szerint számos tényező befolyásolja, így például a hátrányban lévő pártok, a kisebb pártok vagy a radikális pártok feltételezhetően gyakrabban választják a dominánsan negatív üzenetekre építő kampányt. A döntően pártok aktuális helyzetéhez kapcsolódó „statikus” magyarázatok ugyanakkor nem veszik figyelembe, hogy a pártok kampánystratégiája a kampány alakulásához, dinamikájához is igazodik, így például reagál az ellenfelek és a potenciális szövetségesek kampányára is. A kutatás éppen ezért együttesen vizsgálja a negatív kampány alkalmazásának hagyományos „statikus”, és

a kevésbé vizsgált „dinamikus” magyarázatait a 2018-as országgyűlési választási kampányok kapcsán.

Farkas Xénia (MTA TK PTI, farkas.xenia@tk.mta.hu), Bene Márton (MTA TK PTI, bene.marton@tk.mta.hu): **Politikai kommunikáció a közösségi médiában a 2018-as országgyűlési választásokon**

A kampány során részletes adatfelvétellel került sor a politikai szereplők közösségi média aktivitásáról. Az előadás során az ebből származó első eredményeket mutatjuk be. Az adatfelvétel során többféle aktor közösségi média tevékenységét vizsgáltuk: rögzítettük az egyéni választókerületi jelöltek, listás jelöltek, pártok, médiumok és nem hivatalos politikai oldalak aktivitását. Az elemzés során megvizsgáljuk e szereplők Facebook-, Instagram- és Twitter-aktivitásának legfontosabb mutatóit és részletesen elemezzük követőik aktivitását is. A szereplők tevékenységének általános elemzése után a kampány legvirálisabbá váló posztjaival is foglalkozunk, megvizsgáljuk azok jellemzőit és megkíséreljük feltárni, hogy milyen tényezők mozgatják a viralitást, hogyan és miért válik egy tartalom különösen népszerűvé a Facebook-on.

Szabó Gabriella (MTA TK PTI, szabo.gabriella@tk.mta.hu), Micsinai István (MTA TK PTI): **Centrális (erő)tér a médianyilvánosságban**

Az előadás arra a kérdésre keresi a választ, hogy a magyar média platformjai a 2018-as választási kampány idején milyen szerkezetű kapcsolathálóba rendeződnek. Az előadás a magyar médiát kívánja görcső alá venni a politikai kommunikációkutatás szempontjai alapján, a 2018-as országgyűlési kampányidőszakban felvett adatok tükrében. Elsősorban azt vizsgáljuk, hogy az elmúlt évek médiapiaci átalakulásai (tulajdonosi változások, szerkesztőségi irányváltások, platformok eltűnése, újak megjelenése) tükröződnek-e a médianyilvánosság szerkezetén. Erősen feltételezhető, hogy igen, mégpedig a kormány számára kedvező politikai kommunikációs környezetet jelentő médiablokk központi helyzetében. A kormánypárti sajtócentralizációs törekvések mellett a 2015-ös „G-nap” utáni fordulatot is érdemes figyelembe vennünk. A kutatás megközelítése a diszkurzív konnektivitásra épül, mely a fragmentált médiatér szereplői (csatornák: országos és helyi napilapok, online portálok, televíziók, rádiók, stb.) között kapcsolatokat felételez, mégpedig a politikai kommunikációs folyamatban mutatott aktivitása alapján. A kapcsolatok által felrajzolt médiatérkép jelentőségét a kommunikáció áramlása miatt tartható fontosnak. A politikai kommunikációt egyfajta flow-ként képzeljük el, mely különböző áttéteken keresztül áramlik a médiatérben. Az áramlást a médiumok egymás közötti interakciói hozzák létre. Az interakciók alapján felrajzolható hálózatszerkezet megmutatja, hogy vannak-e az áramlásnak specifikumai, például a kialakulnak-e központi sze-

replők vagy izolált platformok, esetleg médiabuborékok (klikkek, csoportok). Egyes módszertani apparátust alkalmazunk: kvantitatív tartalomelemzést és hálózatkutatást. Az adatgyűjtésben a Neticle social listening keresőmodulját használjuk.

7. szekció: Elections and Democracy

Szekcióvezető: Bozóki András

19. panel: Elections and Democracy (szombat, 9:00–10:30 PTI körtárgyaló)

Tóka Gábor (CEU, tokag@ceu.edu): **How (Not) to Forecast Single-Member District Election Results**

The 2018 Hungarian elections posed some familiar, but also some unusual challenges for election polls. Independent pollsters were arguably ill-prepared to counter the adverse consequences of declining response rates due to a severe shortage of resources. In the year before the elections, pollsters noticed a further increase in item-nonresponse at politically sensitive questions, but were uncertain about how best to deal with it. Labor shortages and cost-cutting were recommending a shift from face-to-face to phone and possibly online surveys, but it was not clear what adjustments to weights, sampling and interviewing protocols were commendable since only methodologies for face to face polling were relatively widely tested and calibrated for forecasting accuracy in previous elections. Last but not least, with national polls returning fairly stagnant results promising a landslide for an authoritarian government, news audiences showed a greatly increased appetite for polls in individual single-member districts. Such polls were hardly published at all in previous Hungarian elections, did not have a great accuracy, and yet all of a sudden they were expected to determine which opposition candidates, if any at all, may have a chance in single member districts, and to do so a sufficiently long time ahead of election day so that interparty coordination of candidates and campaign activities can be based on the results. This paper uses evidence from dozens of district-level polls carried out with varied methods and forecasting tools in the weeks before the 8 April 2018 elections, and compare them to actually observed election outcomes to gain insight into what methods worked better and less well in the event of the election, and what may be the appropriate use of district level polls in a context characterized by an unwillingness to disclose true preferences to pollsters among a significant part of the electorate, and massive uncertainty about which candidates may actually be on the ballot on election day.

Enyedi Zsolt (CEU, enyedizs@ceu.edu) – Mihail Chiru: **When do experts trump politicians? Attitudes towards technocracy in nine European and Latin American democracies**

Although technocratic cabinets and expert, non-political ministers appointed in partisan cabinets have become much more frequent in recent decades in both young (European and Latin American) and older democracies, we still know virtually nothing about how citizens see this change and what values, perceptions or experiences

drive their attitudes towards technocratic government. The article explores the latter topic by drawing on recent comparative survey data from 9 countries, both young and consolidated democracies from Europe and Latin America. Our case selection allows us to maximize variation in relevant institutional arrangements and historical experiences. Thus we study the determinants of technocratic attitudes in countries with different degrees of democratic consolidation, different constitutional regimes (parliamentary, presidential and semi-presidential), different levels of experience with technocratic solutions, of citizen disaffection and corruption. The article reveals that two individual level factors trigger strong support for technocracy. First, the replacement of politicians with expert, non-political ministers is very attractive in the eyes of citizens who feel politicians are not responsive to their needs and views. Second, citizens sharing authoritarian values are also more likely to want alternative technocratic solutions than those with a socially liberal mindset. Another contribution of the paper is to illustrate that individual level corruption perceptions also fuel support for technocracy.

Wineroither David (MTA TK PTI, wineroit@ualberta.ca): **Leaders of their Families? Explaining Presidential Style Parties**

We break new ground in the study of personalization and presidentialization of Western democratic politics in several respects. First, we argue for the personal mandate to describe the central element and *conditio sine qua non* of presidential style leadership. Consequently, we place our analysis at the intersection of what Poguntke and Webb (2005) called the party and electoral face of the phenomenon (see similar Passarrelli 2015). In general, studies so far have put little effort only in exploring this nexus and how it relates to the third arena of presidentialization: the executive face. Thus, we also try to shed more light on the connectedness of these three pillars of presidentialization. This is an important contribution in itself for „there has been little added to the comparative literature that bears significantly on what we have called the party and executive faces of presidentialization.“ (Webb et al. 2012: 88). Second, based on a rich trove of theory, we calculate an index score to capture the extent of presidential style party leadership. This measurement allows for refined statistical analysis, starting with (ideal type) fsQCA. Third, we move beyond case study design. Previous research has been mostly limited to the profiles of outstanding individuals. Our analysis expands the empirical base for authoritative judgements by including all parties represented in the lower chambers of competitive West European countries. This design of systematic cross-case allows us to put the effect of (short term) contingent factors in context.

Hegedűs István (Magyarországi Európa Társaság, ihgedus@t-online.hu): **Hard Populism, Radicalised Political Communication, Politics of Fear: Towards a New Phase of the Orbán-regime?**

The scientific debate about the exact definition of the current Hungarian political system has not been completed. Still, there is a sort of consent in the literature and the international media regarding the essential populist, illiberal and even authoritarian characteristics of the Fidesz rule. The on-going, hectic radicalisation of the political party after grasping uncontrolled political power in 2010, as well as the sharpening of the government's political communication has not shown any signs towards a political consolidation. Continuous mobilisation and smear campaigns, rude methods used for creating new enemies and scape-goats in the dominant narrative of the ruling party and its loyal media, the shrinking space for political debates and fair partisan competition, the constrain of civil society activities in "defence" of national security seem to be a transition to the introduction of a qualitatively harder authoritarian phase in the history of the Orbán-regime after the elections in April 2018. Even today, Hungarian state propaganda and disinformation techniques follow the pattern of simplistic identity politics. The contra position of us and them, the ordinary Hungarians and the faceless migrants, linking the refugee crisis directly to terrorism, playing the Eurosceptic game hiding behind a traditional national sovereignty concept against "Brussels" has polarised the country. The politics of fear has proved to be a winning formula for maintaining Viktor Orbán's power in these turbulent years. Hungary has also become an important international battle field between populists and the protagonists of liberal democracy. Analysing recent speeches and interviews of the Hungarian prime minister, can we reinforce the impression of an ever growing radicalisation, or are there less shocking alternative hypotheses and scenarios as plausible interpretations regarding his domestic motivations and potential further steps inside the European political arena that might determine the future of the Hungarian political regime?

Bartha Attila (MTA TK PTI, bartha.attila@tk.mta.hu): **Deviation Again? Understanding Populism in Central Eastern European Development of Capitalism and Democracy**

In his seminal articles of the mid-2000s János Kornai interpreted the 'great transformation' of Central and Eastern European (CEE) EU member states as a unique and successful economic and political transformation from a comparative historical perspective. At the same time he warned about the potential vicissitudes of the post-socialist transformation related to the problems of institutional trust, social dispositions and cognitive attitudes of citizens in CEE countries. Today several countries of the region (and Hungary in particular) have been facing with the populist challenge that may again deviate the economic and political development of the CEE

countries from the main direction of Western civilization. This paper seeks to understand the mechanisms of populism from a systemic perspective. It first conceptualizes populism from a political economy approach and then elaborates the ideal type of populist deviation in post-socialist economic and political development. The Hungarian case is considered to be a crucial case where the populist governance has survived for a relatively longer period, thus a pattern-matching analysis is applied to understand the impacts of populism in Hungarian economic and political development. The results of the empirical analysis demonstrate that populist majoritarianism (including anti-elitism but also an exclusionary stance towards marginalized groups) is the main driver of the adopted policy changes. The paper finally discusses the potential long-term impacts of the populist deviation in economic and political development.

Jegyzetek

Jegyzetek

Jegyzetek